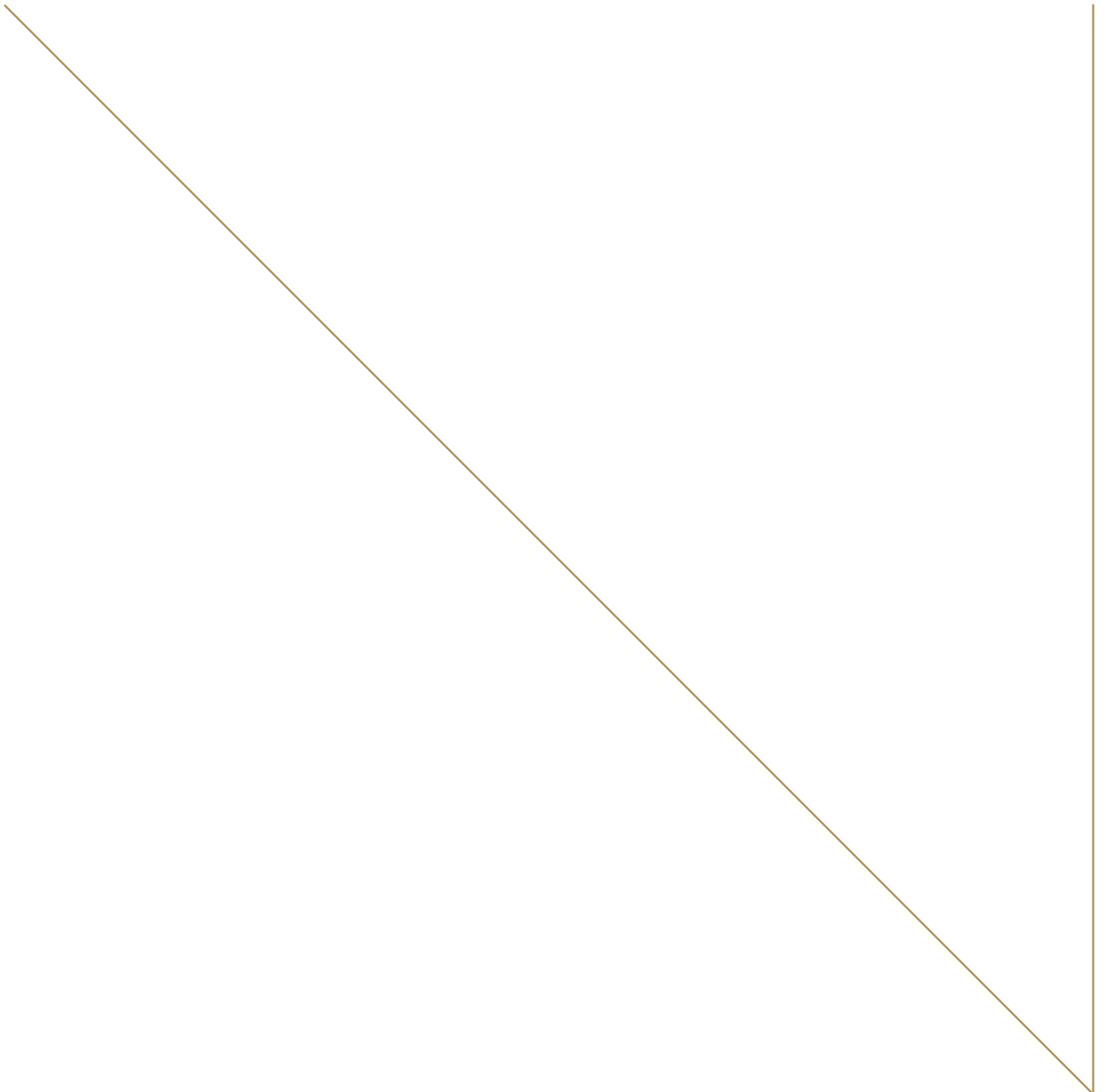

Handreiking luchtkwaliteitsplan

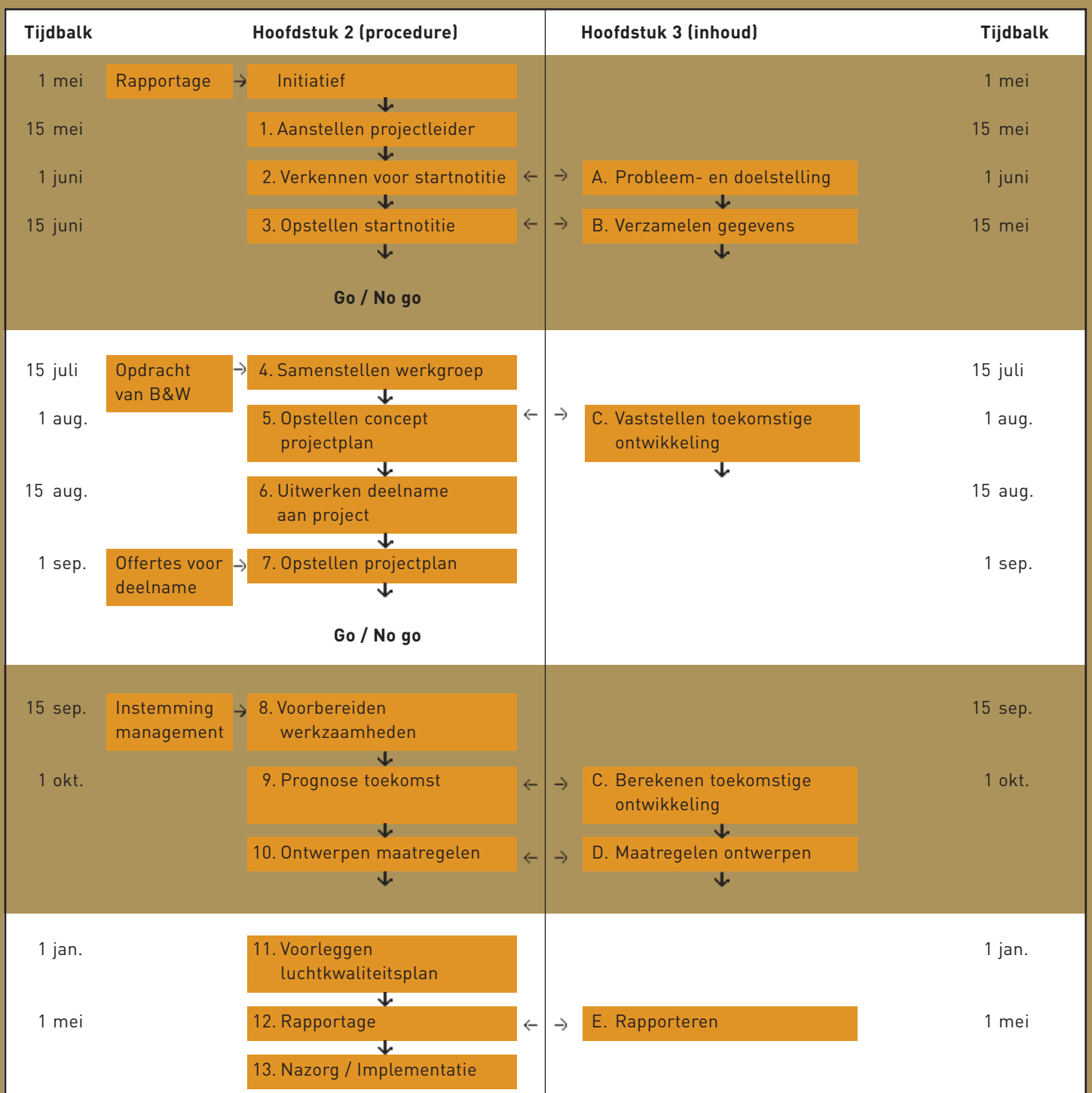

Handreiking luchtkwaliteitsplan

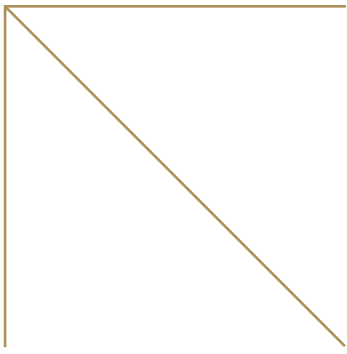
Stroomschema luchtkwaliteitsplan

Inhoud

Hoofdstuk 1	Inleiding	04
1.1	Voor wie is deze handreiking bedoeld?	04
1.2	Waarom een luchtkwaliteitsplan opstellen?	04
1.3	Wat is het doel van deze handreiking?	04
1.4	Wat is de inhoud van deze handreiking?	04
1.5	Wat behandelt deze handreiking niet?	05
1.6	Betekenis van de handreiking	05
1.7	Leeswijzer	05
Hoofdstuk 2	Het opstellen van een luchtkwaliteitsplan: procedurele en procesmatige aspecten	07
2.1	Inleiding	07
2.2	Startpunt: rapportage Besluit luchtkwaliteit	07
2.3	Beschrijving stappen	07
Stap 1	Aanstellen trekker van het vervolgtraject (projectleider)	07
Stap 2	Verkenning voor opstellen startnotitie	08
Stap 3	Opstellen startnotitie	10
Stap 4	Samenstellen van een projectgroep	10
Stap 5	Opstellen concept-projectplan	11
Stap 6	Uitwerken verzoek deelname aan project	13
Stap 7	Opstellen definitief projectplan	14
Stap 8	Voorbereiding werkzaamheden	14
Stap 9	Beschrijven toekomstige situatie	14
Stap 10	Ontwerpen van maatregelen	14
Stap 11	Voorleggen luchtkwaliteitsplan ter vaststelling	15
Stap 12	Rapportage	15
Stap 13	Nazorg en implementatie van gekozen maatregelen	15
Hoofdstuk 3	Luchtkwaliteitsplan	17
3.1	Inleiding	17
3.2	Leeswijzer	17
3.3	Checklist	17
3.4	Stappenplan luchtkwaliteitsplan	19
Stap A	Probleem- en doelstelling	19
Stap B	Verzamelen van gegevens t.b.v. het luchtkwaliteitsplan	20
Stap C	Toekomstige ontwikkelingen: vaststellen en berekenen	21
Stap D	Maatregelen ontwerpen	22
Stap E	Rapporteren	24
3.5	Toekomstige activiteiten	25

Hoofdstuk 4	Quick scan van maatregelen ter verbetering van de luchtkwaliteit	27
4.1	Inleiding	27
4.2	Probleemsituaties	27
4.3	Oplossingsrichtingen	27
4.4	Uitwerking van oplossingsrichtingen per probleemsituatie	28
4.5	Factsheets	29

1. Inleiding

1.1 Voor wie is deze handreiking bedoeld?

Deze handreiking is bedoeld voor medewerkers van de gemeenten die een luchtkwaliteitsplan ex artikel 25 **Besluit luchtkwaliteit** gaan opstellen. De handreiking is geschreven vanuit het perspectief van een projectleider/trekker verantwoordelijk voor de totstandkoming van het luchtkwaliteitsplan.

1.2 Waarom een luchtkwaliteitsplan opstellen?

Het doel van het Besluit luchtkwaliteit is het beschermen van mens en milieu tegen de negatieve effecten van luchtverontreiniging. Het besluit is primair gericht op het voorkomen van effecten op de gezondheid van de mens.

Op grond van artikel 25 van het Besluit luchtkwaliteit dienen burgemeester en wethouders voor plaatsen waar één of meer plandrempels worden overschreden, of één of meer grenswaarden worden overschreden voor stoffen waarvoor geen plandrempeel geldt, een plan op te stellen waarin wordt aangegeven op welke wijze voldaan zal worden aan de grenswaarden binnen de gestelde termijnen.

Er is verondersteld dat bij overschrijding van plandrempels de luchtkwaliteit niet door generiek beleid alleen binnen de gestelde termijnen zal voldoen aan de wettelijke normen.

Indien de luchtkwaliteit slechter is dan de grenswaarde maar beter dan de plandrempeel, is het opstellen van het plan en het treffen van maatregelen niet verplicht. Er blijft uiteraard gelden dat op de in het besluit vermelde tijdstippen aan de grenswaarden moet worden voldaan. Daarom is het verstandig om op grond van prognoses van de luchtkwaliteit waarin rekening wordt gehouden met de eigen regio-specifieke ontwikkelingen, te bezien of er toch maatregelen moeten worden getroffen.

Het kan noodzakelijk zijn dat naast de gemeente ook andere betrokken overheden bijdragen aan de planvorming en het treffen van maatregelen. Zo kan een gemeente in een situatie dat een rijksweg of provinciale weg in hoge mate de veroorzaker is van een luchtkwaliteitsknelpunt binnen een gemeente, een beroep doen op Rijkswaterstaat, respectievelijk de provincie om mee te werken aan de oplossing van het betreffende knelpunt. De overheid die de verantwoordelijkheid draagt voor een bron die (mede) aanleiding geeft tot overschrijding van een plandrempeel of grenswaarde, is gehouden mee te werken aan het ontwikkelen van een plan en het treffen van maatregelen om de

situatie (op termijn) in overeenstemming te brengen met de grenswaarden.

Doet de overschrijding van de plandrempeel zich op grotere schaal dan één gemeente voor, dan is weliswaar een bijdrage aan de oplossing van het probleem van de betreffende gemeenten onmisbaar, maar kan van een enkele gemeente niet de oplossing van het probleem verwacht worden. In zo'n geval kan – na overleg tussen de betrokken overheden – de provincie of het rijk de coördinatie van het plan op zich nemen.

Nadere informatie over plandrempels is te vinden in de **Handreiking Besluit luchtkwaliteit deel 1 en deel 2**.

1.3 Wat is het doel van deze handreiking?

De handreiking wil adequate ondersteuning bieden aan de doelgroep voor het te maken plan ex artikel 25 van het Besluit luchtkwaliteit.

1.4 Wat is de inhoud van deze handreiking?

Hoofdstuk 2 gaat in op hoe het proces in het gemeentelijke apparaat georganiseerd kan worden met als doel om tijdig tot het gewenste plan ex artikel 25 Besluit luchtkwaliteit te komen, dat is geaccordeerd door burgemeester en wethouders.

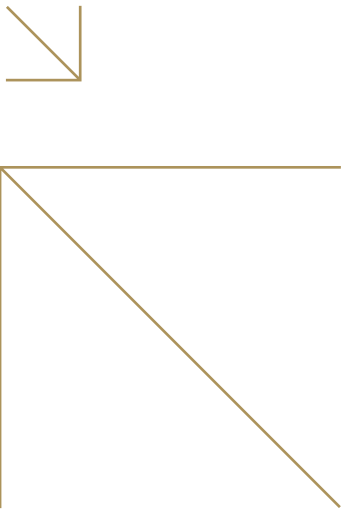
Hierbij komt aan de orde:

1. de procedurele en projectmatige kant van het proces van het opstellen van het luchtkwaliteitsplan, met bijzondere aandacht voor het tijdspad en de afzonderlijk te doorlopen stappen, alsmede
2. de relationele en psychologische kant van het proces van het opstellen van het luchtkwaliteitsplan.

Hoofdstuk 3 gaat in op het opstellen van het luchtkwaliteitsplan als zodanig, waarbij inzicht wordt gegeven in hoe met een systematische methode te komen tot het gewenste luchtkwaliteitsplan met goed onderbouwde keuzes voor te treffen maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren.

In hoofdstuk 4 wordt aan de hand van vijf probleemsituaties een overzicht gegeven van mogelijke oplossingsrichtingen voor een luchtkwaliteitsknelpunt.

Het schema op het uitklapblad beschrijft de procedurele stappen 1 tot en met 13 uit hoofdstuk 2 en de inhoudelijke stappen A tot en met E uit hoofdstuk 3.

1.5 Wat behandelt deze handreiking niet?

Het daadwerkelijk overgaan tot het uitvoeren van concrete maatregelen ligt buiten het bereik van het maken van het luchtkwaliteitsplan ex artikel 25 Besluit luchtkwaliteit. Aan het ontwikkelen van (nieuw) gemeentelijk luchtkwaliteitsbeleid met daarin bijvoorbeeld meer ambitieuze gebiedsgerichte doelstellingen die verder gaan dan waartoe het Besluit luchtkwaliteit verplicht, wordt slechts zijdelings aandacht gegeven. Ook wordt in dit verband niet ingegaan op het a-priori uitsluiten van bepaalde maatregelen. Deze handreiking zal niet verder ingaan op het Besluit luchtkwaliteit en de achtergronden van dit besluit. Hierover is in de Handreiking Besluit luchtkwaliteit deel 1 en deel 2 informatie te vinden.

1.6 Betekenis van de handreiking

De handreiking heeft tot doel de lezer te informeren en te adviseren. Ingeval van onduidelijkheid over interpretatie van de handreiking of van het Besluit luchtkwaliteit is de tekst van het besluit doorslaggevend.

1.7 Leeswijzer

De handreiking bestaat uit:

1. een schriftelijk kerndocument waarmee men snel een overzicht kan krijgen van wat er allemaal moet gebeuren:

Hoofdstuk 2 beschrijft het proces van het opstellen van het luchtkwaliteitsplan in de vorm van een stappenplan. Hoofdstuk 3 beschrijft de methodiek van het opstellen van het luchtkwaliteitsplan in de vorm van een stappenplan. Door het uitvouwen van het uitklapvel kunt u steeds zicht houden op de te doorlopen stappen van hoofdstuk 2 en hoofdstuk 3, alsmede hun onderlinge wisselwerking. Hoofdstuk 4 beschrijft welke maatregelen genomen zouden kunnen worden.

2. een elektronische versie van dit kerndocument met bijlagen op het internet:

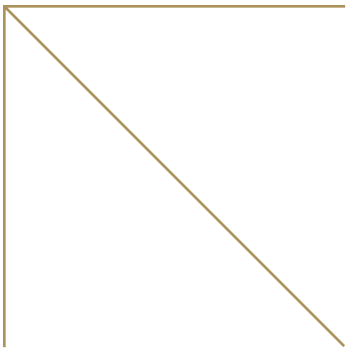
<http://www.infomil.nl>

Voor hen die over specifieke onderwerpen meer informatie willen, zijn de elektronische bijlagen beschikbaar. Deze bijlagen zijn toegankelijk via de links op de toepasselijke plaatsen in de tekst. In deze handreiking zijn deze trefwoorden oranje. Wilt u meer achtergrondinformatie, dan 'klikt' u op het betreffende begrip. Sommige van de bijlagen bevatten informatie die breder toepasbaar is dan voor het luchtkwaliteitsplan. Het kerndocument zonder de bijlagen is ook te downloaden via www.vrom.nl.

Naast de inhoudelijke kant van het opstellen van het luchtkwaliteitsplan besteedt deze handreiking ruim aandacht aan de procesmatige aspecten van het opstellen ervan. Bij het opstellen van het luchtkwaliteitsplan dienen allerlei collega's van de gemeente te worden betrokken en is het veelal nodig om te overleggen met externen, en met hen gegevens uit te wisselen.

Daar het luchtkwaliteitsplan in een betrekkelijk kort tijdbestek gereed dient te komen, vergt dit organisatie: vooruit kijken, plannen en tijdig afspraken maken.

Bent u in eerste instantie geïnteresseerd in de inhoudelijke aspecten van het opstellen van het luchtkwaliteitsplan en de te treffen maatregelen, gaat u dan direct door naar hoofdstuk 3 en 4.

2. Het opstellen van een luchtkwaliteitsplan: procedurele en procesmatige aspecten

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de procedurele en projectmatige kant van het proces om een luchtkwaliteitsplan op te stellen.

Het proces kan worden ingedeeld in een aantal stappen. In het schema op het uitklapblad zijn de procedurele stappen genummerd van 1 tot en met 13. Links en rechts wordt het tijdpad aangegeven, de kolom links van stap 1 tot en met 13 bevat de vereiste input voor de stap. De referenties A tot en met E in het schema verwijzen naar de corresponderende stappen in hoofdstuk 3, waar inhoudelijk wordt ingegaan op het luchtkwaliteitsplan.

Een aantal procedurele stappen uit hoofdstuk 2 is niet specifiek voor het opstellen van een luchtkwaliteitsplan. Ook als u vaker een vergelijkbaar traject hebt doorlopen, blijft dit hoofdstuk echter zijn waarde houden als controlelijst en geheugensteun. In hoofdstuk 2 worden de verschillende stappen nader toegelicht. In de beschrijving van elke stap is het beoogde resultaat expliciet benoemd, zodat snel kan worden gezien of een stap nog opportuun is. Tevens zijn de betrokken actoren bij een stap en de verwijzing naar hoofdstuk 3 als kernpunten weergegeven. De stappen zijn niet bedoeld als strak keurslijf. Wellicht kunt u meeliften met andere plannen door het aspect luchtkwaliteit in te brengen. Ook lopen in de praktijk soms stappen voor een deel parallel.

Procesmatige aspecten

Bij het opstellen van een luchtkwaliteitsplan spelen relationele en/of psychologische aspecten een belangrijke rol. Deze procesmatige aspecten worden telkens benoemd in een gekleurd tekstblok, om u – als projectleider – te helpen bij het tijdig onderkennen ervan. Zij zijn meestal uitgewerkt in de vorm van vragen, wat kan werken als ‘checklist’.

Sommige thema's zijn niet aan één projectstap gebonden. Zaken als groepsdynamiek of weerstand bijvoorbeeld kunnen overal in het traject een rol spelen. De gekleurde tekstblokken kunnen u helpen bij het herkennen van mogelijke problemen en bij het bewust kiezen van een strategie hoe ermee om te gaan. Om de tekst zo compact mogelijk te houden zijn oplossings-suggesties nader uitgewerkt in bijlagen.

Voor bepaalde processen bestaan geen kant-en-klare

oplossingen of standaard ‘trucs’. Veel wordt immers beïnvloed door persoonlijke stijl en omstandigheden. Om die reden worden sommige procesmatige aspecten alleen benoemd door middel van een vraag. Op andere punten, bijvoorbeeld als het gaat om vaardigheden, kan het nuttig zijn om naast deze schriftelijke handreiking aan de slag te gaan met oefening of training.

2.2 Startpunt: rapportage Besluit luchtkwaliteit

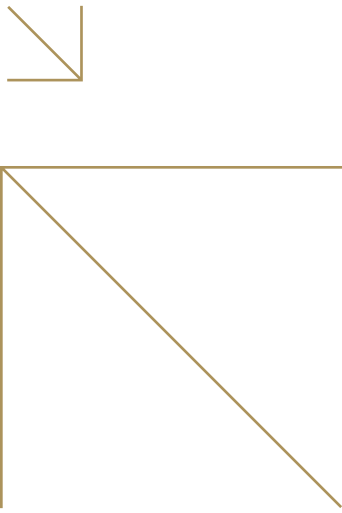
De rapportage Besluit luchtkwaliteit kan als startpunt worden gezien voor het opstellen van een luchtkwaliteitsplan. Deze rapportage geeft inzicht in de locaties waar de concentratie de plandrempeel of, indien geen plandrempeel is vastgesteld, de grenswaarde overschrijdt (knelpuntenanalyse).

In het geval dat de rapportage al is vastgesteld door burgemeester en wethouders (B&W) en u nog geen opdracht hebt verkregen voor het opstellen van een luchtkwaliteitsplan, kunt u de stappen 1 tot en met 3 van het schema gebruiken om een officiële opdracht van B&W te krijgen.

Wanneer de rapportage nog moet worden aangeboden aan B&W, kan dat een gelegenheid zijn om het vervolgetraject voor het opstellen van een luchtkwaliteitsplan aan te kaarten. Het opstellen van een luchtkwaliteitsplan vindt bij voorkeur plaats in projectvorm. Hiermee wordt een wijze van werken bedoeld, die wordt gekenmerkt door een uniek karakter van het proces en het product en door een planmatige aanpak. Om opdracht voor het opstellen van het luchtkwaliteitsplan te krijgen van B&W, kunt u het verzoek tot het opstarten van het vervolgetraject al bij het vaststellen van de rapportage aan B&W voorleggen. Er wordt dan al in een vroeg stadium een mandaat gevraagd om het vervolgetraject te kunnen doorlopen. U kunt dan beginnen bij stap 4, mits de beoogde resultaten uit de eerdere stappen aanwezig zijn.

Betrokkenheid van: opsteller rapportage.

Deelresultaat: mandaat voor het opstellen van het luchtkwaliteitsplan.

2.3 Beschrijving stappen

Stap 1

Aanstellen trekker van het vervolgtraject (projectleider)

De eerste stap is dat u het onderwerp luchtkwaliteitsplan bij het management aankaart en er voor zorgt dat u (of een collega) wordt aangesteld om een aantal werkzaamheden uit te voeren om te komen tot formele goedkeuring om een luchtkwaliteitsplan op te stellen. Het management kan natuurlijk ook zelf het onderwerp op de agenda hebben gezet. Zoals hiervoor is aangegeven, gaan we ervan uit dat het opstellen van het luchtkwaliteitsplan projectmatig wordt aangepakt. De redenen om het projectgewijs aan te pakken, zijn het complexe karakter (verschillende betrokken actoren), uniciteit als proces en product, en een duidelijk definieerbaar probleem en resultaat. Bij een project komt snel de vraag aan de orde wie de rol van trekker of projectleider van het project krijgt. Deze vraag zal veelal in het managementteam aan de orde komen. De projectleider zal naar verwachting werkzaam zijn binnen de afdeling milieu of de afdeling verkeer en vervoer. Inzet van algemene projectleiders binnen uw gemeente of inhuur van externe projectleiders behoort ook tot de mogelijkheden. De tekst in dit hoofdstuk is vooral gericht op de projectleider. De eerste taak van de projectleider is zorgen voor een officiële opdracht van B&W voor het opstellen van een luchtkwaliteitsplan.

Betrokkenheid van: managementteam, projectleider.

Deelresultaat: een projectleider.

De projectleider

Organisatie- en adviesvaardigheden zijn voor dit project net zo belangrijk als inhoudelijke expertise. Of u nu 'projectleider' heet of niet, de mensen die u bij het project betreft krijgt u vaak pas echt méé als uw boodschap op een of andere manier aansluit bij hun belangen. Dit betekent dat u alle actoren (bijvoorbeeld Rijkswaterstaat of de provincie, maar bijvoorbeeld ook de projectgroepleden) voornamelijk zult aansturen vanuit een adviserende rol. Dit kan variëren van overleggen, onderhandelen, vragen stellen tot overtuigen. Deze verzameling vaardigheden wordt vaak samengevat met de term 'adviseren'. Daarom wordt in deze tekst soms het woord 'adviseur' gebruikt. Overal waar 'adviseur' staat, kunt u ook lezen 'projectleider in een adviserende rol'.

Dit laat onverlet dat de projectleider verantwoordelijk is voor het goed vervullen van zijn taak. Daarop kan hij worden aangesproken. In zijn hoedanigheid als projectleider kan hij anderen ook op hun medewerking en vervulling van hun taken aanspreken.

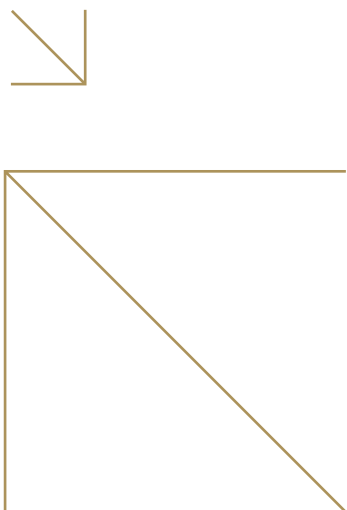
Waar moet een projectleider vooral op letten, om een effectieve luchtkwaliteitsadviseur te zijn?

- **Welke competenties zijn voor dit project noodzakelijk? In een kleine gemeente vraagt het projectleiderschap wellicht een ander competentieprofiel dan in een grote. Wanneer u het overzicht van competenties bekijkt, kunt u (eventueel samen met uw leidinggevende) vaststellen welke competenties voor uw situatie van belang zijn. Vervolgens kunt u in kaart brengen welke competenties u al beheerst en welke u nog zou kunnen versterken.**
- **Persoonlijk Ontwikkelings Plan. Voor de loop van het traject zou u vooraf een ontwikkelingsplan kunnen opstellen, uitgaande van de vragen: Op welke vlakken liggen mijn kwaliteiten en vaardigheden? Op welke terreinen is professionele ontwikkeling noodzakelijk? Is er ondersteuning nodig, in de vorm van (collegiale) coaching, opleiding of training bijvoorbeeld?**
- **Zelfonderzoek: Als projectleider vervult u een adviserende rol. Wat is uw persoonlijke stijl van adviseren? Bewustzijn van uw 'favoriete' stijl (voorkeursstijl) kan behulpzaam zijn, bijvoorbeeld bij het bepalen van een strategie: Hoe gaat u uw stijl van adviseren op de situatie afstemmen? Welke drijfveren/motieven zijn kenmerkend voor u? De vraag daarbij kan zijn of deze helpend of belemmerend werken, als er steun en draagvlak voor het project verworven moet worden. Welke stijl(en) kunt u hanteren om het plan te 'verkopen', op een manier die bij u past? Het kan de moeite waard zijn om anderen bij deze analyse te betrekken; komt uw zelfbeeld overeen met hoe anderen uw adviesstijl waarnemen?**

Stap 2

Verkenning voor opstellen startnotitie

Voor het verkrijgen van een bestuurlijke opdracht voor het opstellen van een luchtkwaliteitsplan kunt u een startnotitie opstellen. Voor het schrijven van de startnotitie legt u contacten met betrokken **actoren** en verzamelt u informatie (verken-

ning). Om een overtuigende en realistische startnotitie te kunnen opstellen, is het noodzakelijk een goed beeld te krijgen van de uitgangssituatie, de knelpunten en het beoogde resultaat van het te starten project. Essentieel onderdeel is het nagaan of er andere plannen, zoals verkeers- en vervoersplannen en ruimtelijke ordeningsplannen, bestaan of in ontwikkeling zijn, die invloed kunnen hebben op de knelpunten. Inzicht hierin voorkomt dat dubbel werk wordt gedaan. Met het opstellen van een goede startnotitie verkrijgt u in een vroeg stadium de informatie, die nodig is voor het uitvoeren van stap 7 (opstellen definitief projectplan) en 9 (bepalen toekomstige situatie). Het loont dan ook de moeite deze stap zorgvuldig uit te voeren om in een later stadium veel tijd te kunnen besparen.

De volgende punten kunt u uitvoeren of nagaan:

- Heeft het luchtkwaliteitsplan een raakvlak met het gemeentelijk milieubeleidsplan en andere plannen?
- Wat zijn de knelpunten uit de rapportage Besluit luchtkwaliteit?
- Inventariseren van de benodigde informatie om zowel een startnotitie te kunnen schrijven als een concept-projectplan te kunnen opstellen. Denk hierbij aan: andere projecten, rapporten en beleidsuitgangspunten.
- Opstellen van een lijst met alle mogelijke actoren, die van belang kunnen zijn voor het project, en het leggen van **contacten**. De actoren kunnen een rol hebben als gegevensleverancier, toekomstige projectmedewerker, beslisser of belanghebbende. In de bijlagen treft u een lijst aan met **relevante adressen**.
- Het is zinvol om reeds een **informatieverzoek** bij de eigen afdeling verkeer en vervoer, de provincie en Rijkswaterstaat voor prognoses voor 2010 uit te zetten of aan te kondigen.
- Wat zijn de afspraken binnen uw gemeente over milieu-advisering (bijvoorbeeld adviesorganen / gemeentelijke belangengroepen) bij bepaalde plannen en welke rol speelt luchtkwaliteit hierin?

Link: Hoofdstuk 3, stap A: opstellen probleemstelling en doelstelling.

Betrokkenheid van: projectleider.

Deelresultaat: voldoende informatie om een startnotitie te kunnen opzetten:

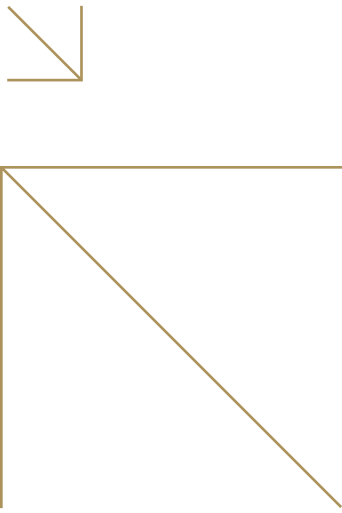
- Inzicht in verkeers- en vervoersplannen en ruimtelijke ordeningsplannen.
- Lijst met betrokken actoren.
- Knelpunten uit de rapportage Besluit luchtkwaliteit.

- Verzoek(en) voor prognoses voor verkeersintensiteit / emissie door de industrie bij provincie en/of Rijkswaterstaat zijn uitgezet.

Advies: Tijdens deze stap kunt u de verkregen kennis en informatie al documenteren. Contacten kunnen worden gelegd met actoren met als doel te polsen hoe zij aankijken tegen een luchtkwaliteitsplan en welke rol zij voor zichzelf zien bij het opstellen van het luchtkwaliteitsplan. Ook kunt u alvast contact leggen met degenen, die de startnotitie moeten beoordelen.

Draagvlak

- **Intern draagvlak is essentieel voor het succesvol laten 'landen' van het luchtkwaliteitsplan. Hoe kijken collega's binnen de gemeente bijvoorbeeld tegen uw rol als projectleider aan? Welke andere interne actoren zijn nog meer belangrijk voor u, als het gaat om draagvlak voor het plan? Overleg eventueel met uw leidinggevende en/of managementteam wat zij nog kunnen betekenen om uw draagvlak verder te vergroten. Wat kunt u zelf doen?**
- **Wat zijn de belangen van de verschillende actoren? Welke zijn gemeenschappelijk? Hoe 'ligt' het onderwerp bijvoorbeeld politiek? Welke externe actoren zouden een belang kunnen hebben? Voorzover u de plannen van actoren (nog) niet kent, zou u een oriënterende afspraak met hen kunnen maken om die nader te onderzoeken.**
- **Voor een belangen- en/of behoeftepeiling bij actoren kan het 'open interview' als gespreksvorm geschikt zijn. Hoe beter u zich kunt inleven in de belevingswereld van uw gesprekspartners, des te beter sluit uw startnotitie straks aan. Zo'n oriënterend gesprek vraagt een andere gesprekstechniek (bijvoorbeeld vooral open en aansluitende vragen stellen) dan een gesprek waarin u een betrokkene moet overtuigen. Welke adviesvaardigheden zijn voor u als projectleider relevant?**
- **Het onderzoeken van –en bouwen aan– uw draagvlak is een permanent proces. Bij iedere projectfase is wellicht een andere actie op dit vlak vereist. Het komt echter altijd neer op tweerichtingsverkeer. Hoe kunt u uw communicatie afstemmen op uw gesprekspartners?**
- **Burgers, bedrijven, belangengroeperingen: Hoe belevens zij luchtkwaliteit en hoe kijken zij aan tegen het luchtkwaliteitsplan?**

- **Netwerken: Het 'speelveld' waarin u zich beweegt, is complex. Verschillende mensen dienen bij het project betrokken te worden. Naast inhoudelijke spelen soms persoons- of organisatiegebonden belangen een rol. Hoe liggen de relaties? Wie beïnvloedt wie? Hoe verhoudt u zich tot de anderen? Zijn het partners, tegenstanders, obstakels of wegbereiders voor u? Het kan nuttig zijn deze krachten eens in kaart te brengen. U kunt een dynamische analyse van de verhoudingen in uw speelveld maken, met behulp van een **sociogram**.**
- **'Marketing': Naast de mensen die actief participeren, zijn er mensen (zie bijvoorbeeld het overzicht van **secundaire actoren**) die vanaf de zijlijn invloed kunnen uitoefenen, mits ze op tijd betrokken worden. Met wie zou u nu al contact kunnen opnemen over het project om een positieve stemming op langere termijn te bevorderen? Welke actoren dienen nu al benaderd te worden, om samenwerking in de toekomst makkelijker te maken? Welke kunt u beter pas later informeren?**

Stap 3

Opstellen startnotitie

Het eerste beslismoment over de wijze waarop een project luchtkwaliteitsplan gestalte krijgt vindt veelal plaats aan de hand van een startnotitie. In de startnotitie beargumenteert u (met behulp van de in stap 2 verkregen informatie) waarom een luchtkwaliteitsplan dient te worden opgesteld. De startnotitie dient te verwijzen naar het Besluit luchtkwaliteit en kan onderwerpen bevatten als: inleiding, achtergrond, relatie met andere projecten / plannen, doel van het project, argumentatie waarom dit project van belang is, resultaat van het project, welke afdelingen zijn of moeten worden betrokken in het project en een indicatie van de projectkosten voor het opstellen van het plan. Om een goedkeuring van B&W te krijgen, dient u rekening te houden met een doorlooptijd van ongeveer 6 weken (onder meer voor terugkoppeling en aanpassen) voor het **indienen van de startnotitie**.

Link: Hoofdstuk 3, stap B: beschrijven huidige situatie en verzamelen benodigde gegevens.

Betrokkenheid van: projectleider.

Deelresultaat: startnotitie.

Advies: Tijdens het schrijven van de startnotitie kunt u over de inhoud op informele wijze communiceren, zodat de strekking van de notitie al bekend is bij degenen, die beslissen.

Go/no go-moment: B&W nemen een besluit over de voorstellen in de startnotitie

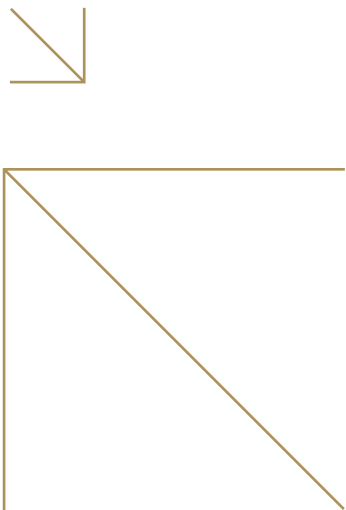
Projectmanagement

- **Management van het proces; dit betekent voor een belangrijk deel zelfmanagement. Hoeveel tijd, middelen, ruimte hebt u nodig om dit project uit te voeren?**
- **Is de opdracht van B&W naar aanleiding van de startnotitie duidelijk geformuleerd, zijn doel en resultaat voldoende omschreven, en zijn deze haalbaar? In verband met de strakke planning is zelforganisatie belangrijk: Welke andere taken of projecten moeten nu even naar het tweede plan geschoven worden? Kunnen anderen (collega's/leidinggevende) u hierbij helpen?**
- **Toekomst: Wat dient u nú te ondernemen, om het plan later succesvol te laten landen? Maak eventueel een persoonlijk werk-/actieplan, waarmee u ook andere taken in uw werkpakket een plaats geeft.**

Stap 4

Samenstellen van een projectgroep

Hoewel in deze fase nog niet formeel sprake is van een project, kunt u voor het ontwikkelen van het projectplan al een aantal betrokkenen uitnodigen om mee te denken. De bedoelde projectgroep bestaat meestal uit een aantal sleutelpersonen (zowel intern als extern) uit de betrokken beleidsvelden. Door nu al een projectgroep samen te stellen, worden de relevante actoren in een vroegtijdig stadium bij het project betrokken. Hierdoor kan in eerste instantie overeenstemming over en **draagvlak** voor het probleem worden gecreëerd. Voordat u een projectplan opstelt, is het dan ook aan te raden om overeenstemming tussen alle betrokken partijen te bereiken over wat het probleem is, dat moet worden aangepakt. De betrokken partijen kunnen in dit geval zijn: gemeente (afdeling milieu en afdeling verkeer en vervoer) en afhankelijk van geïnventariseerde knelpunten Rijkswaterstaat en/of de provincie. De functie van deze projectgroep is ook het meedenken over het opstellen van een projectplan. Deze projectgroep kan de voorloper zijn van de definitieve projectgroep.

Betrokkenheid van: projectleider, gemeente (afdeling milieu en afdeling verkeer en vervoer), Rijkswaterstaat, provincie.

Deelresultaat: projectgroep voor het opstellen van het projectplan.

Advies: In deze stap kunt u alvast nadenken over de mogelijke maatregelen. De mogelijke maatregelen kunnen van invloed zijn op de samenstelling van de projectgroep.

Teamvorming

- **Samenstelling projectgroep.** Naast de deelnemers die om inhoudelijke of organisatorische redenen ('zit erbij namens...') gevraagd worden, kunt u bij de **teamsamenstelling** afwegen: Welke factoren maken een team effectief?

Voor latere teamvorming is een belangrijk element: het potentieel aan vaardigheden op het gebied van samenwerking en communicatie. Als u de keuze hebt, kan het raadzaam zijn om de projectgroep zo breed en gevarieerd mogelijk samen te stellen. Dit versterkt enerzijds het draagvlak; verschillende belangengroepen zijn vertegenwoordigd en betrokken. Anderzijds is variatie in het team, mits de onderlinge verschillen kunnen worden overbrugd, goed voor de inhoudelijke synergie.

Echter wanneer te veel mensen overal bij betrokken worden, wordt de groep geen team. Als de projectgroep te groot wordt, kan het handig zijn om verschillende kringen te onderscheiden: bijvoorbeeld projectgroep, werkgroep en klankbordgroep.

- **Lerend vermogen:** Ook hier is variatie belangrijk. Zijn alle **leerstijlen** in de projectgroep aanwezig, zodat het team optimaal kan leren van nieuwe situaties? Bij de samenstelling van teams wordt soms het criterium 'moet bij het team passen' gehanteerd; dit betekent dan vaak 'meer van hetzelfde'. De valkuil daarbij is, dat het team bij het oplossen van (nieuwe) problemen maar een beperkt deel van de mogelijkheden overweegt ('heeft de vorige keer gewerkt, zal nu ook wel weer werken'). Nu is het niet altijd mogelijk om de projectgroepleden allemaal ook op leerstijl te selecteren. Mogelijk is het een idee om bij het oplossen van echt wezenlijke kwesties niet alleen de 'vaste club' te betrekken, maar ook mensen met een compleet andere leerstijl te vragen.

- **Wanneer de groep eenmaal als team functioneert, kunt u de samenwerking ook op de volgende manier beschouwen: Welke teamrollen zijn er in de groep vertegenwoordigd? Een analyse op het niveau van teamrollen kan inzicht geven in de vraag hoe het staat met de balans in het team. Bijvoorbeeld als de groep gedomineerd wordt door vooral inhoudelijk-georiënteerde teamrollen, kan het een idee zijn om er een (procesgerichte) 'voorzitter' bij te betrekken. Daarnaast kan het teamrol-model inzicht bieden bij het leidinggeven aan de projectgroep: welke teamrol vervult u zelf meestal? Botst dat mogelijk met de 'favoriete' teamrollen van andere groepsleden? Zo ja, welke alternatieve teamrollen hebt u nog meer tot uw beschikking?**
- **Soms spelen stereotypen, geschiedenissen en ongetoetste 'etiketten' een rol in een team. Ook zijn er verschillen tussen de projectgroepleden, bijvoorbeeld in belang en oriëntatie. Deze worden niet altijd expliciet, maar vaak 'tussen de regels door' duidelijk gemaakt. Dit kan de sfeer en besluitvorming negatief beïnvloeden. Hoe en wanneer maakt u deze processen bespreekbaar? Het kan nuttig zijn om af en toe tijd te nemen om dit soort boodschappen te bespreken, bijvoorbeeld in een evaluatie 'Hoe effectief was deze vergadering en wat vond u van elkaars rol/bijdrage daarin?' De timing hiervan is een persoonlijke inschatting. Hoe men elkaar kan aanspreken, op een manier dat ieder in zijn waarde gelaten wordt, kan samengevat worden in een paar vuistregels (feedback).**

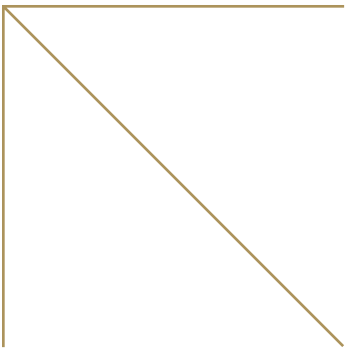
Stap 5

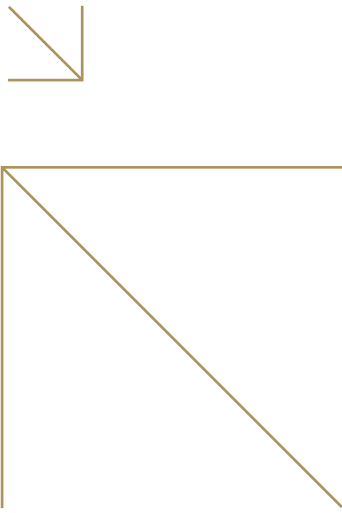
Opstellen concept-projectplan

Een tweede beslismoment over de wijze waarop het project gestalte krijgt, vindt plaats op grond van een projectplan. Goedkeuring van het projectplan moet uitmonden in het verkrijgen van een (ambtelijke) opdracht tot het uitvoeren van het project. Na goedkeuring van het projectplan door het managementteam dient het projectplan als afspraak tussen de partijen over het te bereiken resultaat.

De ingestelde projectgroep kan brainstormen over hoe het project kan worden aangepakt: welke zaken kunnen zelf worden gedaan en welke zaken kunnen worden uitbesteed, het

inrichten van de communicatie, wel of niet alle toekomst-scenario's uitwerken, enz. Op basis hiervan kunt u een realistisch projectplan schrijven. Het in deze stap opgestelde **projectplan** dient als concept te worden gezien. Met het concept-projectplan wordt andere afdelingen formeel gevraagd deel te nemen aan het project. Nadat deelname via stap 6 is geregeld, kan het projectplan definitief worden gemaakt.

Een (concept-)projectplan luchtkwaliteit bevat de volgende onderwerpen:

- De achtergrond (de rapportage en het Besluit luchtkwaliteit) en het doel (een luchtkwaliteitsplan).
- De projectorganisatie.
- De inzet van mensen en middelen.
- Een indicatie van de kosten van het project (bijvoorbeeld inhuren externe deskundigheid).
- Het gewenste resultaat.
- Een inventarisatie van de werkzaamheden.
- Een planning: activiteiten plaatsen in de tijd.
- Vastlegging overlegstructuur en **communicatie**.

Link: Hoofdstuk 3, stap C: formuleren en beschrijven beleids-uitgangspunten.

Betrokkenheid van: projectleider in overleg met projectgroep.

Deelresultaat: concept-projectplan.

Advies: Denk bij het opstellen van een projectplan aan: neem bij de planning een startbijeenkomst op, hoe bereik je effectieve teamvorming, momenten waarop de bedachte maatregelen tussentijds kunnen worden voorgelegd aan de betrokken **raadscommissie(s)**, hoe lang het duurt om een stuk op de agenda van B&W (en/of de Raad) te krijgen.

Overleg

- **Effectief overleg; welke vorm van overleg past het beste bij het doel van een vergadering, bij het toetsen van consensus bijvoorbeeld? Waar op te letten bij het leiden van een **brainstorm**?**
- **Hoe effectief is de manier van vergaderen van de projectgroep?**

Stap 6

Uitwerken verzoek deelname aan project

Hoewel u in stap 4 reeds een aantal personen hebt uitgenodigd om deel te nemen aan het project, zult u veelal de inzet van

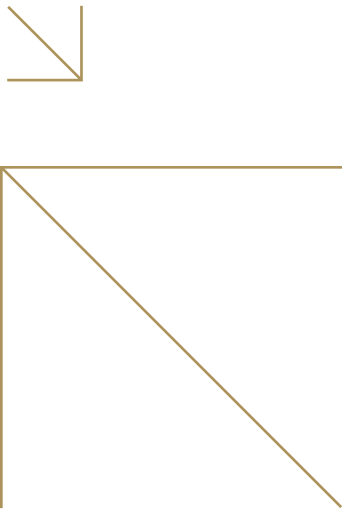
betrokkenen formeel moeten regelen. Voor de uitvoering van het project kunnen personen van andere afdelingen of externen nodig zijn. Op basis van het concept-projectplan kunnen alle beoogde deelnemers aan het project formeel worden uitgenodigd. Hiervoor worden de betrokken afdelingen, externen en derden aangeschreven. In dit schrijven wordt aangegeven welke rol, inzet en bevoegdheden worden verwacht. Het verzoek tot deelname is onderdeel van het officiële traject om, indien van toepassing, zaken als verrekening voor de geleverde inzet helder te houden. De te betrekken personen zijn informeel al op de hoogte gebracht in stap 2 en/of stap 4.

Betrokkenheid van: projectleider.

Deelresultaat: een offerteverzoek bij de betreffende afdeling, externe of derde.

Communicatie

- **Overdragen van visie: Versterken van het interne draagvlak voor het plan kan plaatsvinden door het aan uw managementteam te presenteren. Bouw voldoende ruimte in uw presentatievorm in, zodat u hun bijdrage nog kunt integreren. Het kan nuttig zijn om ook andere partijen te consulteren; welke vorm past het beste bij die specifieke doelgroep?**
- **Communicatie met de burger: Draagvlak bij de inwoners van uw gemeente is belangrijk. Timing is daarbij van belang. In welk stadium bevindt het project zich? Ligt er al een kant-en-klaar plan of ligt er nog een immens probleem? Is communicatie met burgers op dit moment noodzakelijk / nuttig / zinvol? En welke vorm van communiceren kiest u? Gaat u bekendmaken (informer) en/of betrekken? Het onderwerp luchtkwaliteit betekent niet in alle gemeenten hetzelfde. Wordt luchtkwaliteit als positief (en misschien als weinig relevant) ervaren, dan communiceert u dat anders dan wanneer er sprake is van een ernstig (en negatief beleefd) probleem. Wat dat betreft is er geen kant-en-klaar recept te geven; stem de communicatieve vorm zoveel mogelijk af op de beleving van de ontvanger. Suggestie: Formeer een klankbord(groep) die de mogelijke reacties van burgers kan inschatten.**
- **Weerstand: Als u in uw omgeving tegenstand of bezwaren waarneemt, hoe gaat u daar dan mee om? Welke adviesstijlen, behalve inhoudelijk overtuigen, kunt u nog meer hanteren?**

Stap 7

Opstellen definitief projectplan

Aan de hand van de verkregen reacties (offertes) op het verzoek tot deelname kan vervolgens het projectplan definitief worden gemaakt (activiteiten, rolverdeling, begroting).

Betrokkenheid van: projectleider in overleg met projectgroep en management.

Deelresultaat: definitief projectplan.

Advies: Tijdens deze stap kan alvast een begin worden gemaakt met stap 8.

Go/no go-moment: projectplan wordt ter goedkeuring voorgelegd aan het managementteam.

Van projectplan naar afspraken

Rolverdeling: De verleiding bestaat om alles (inhoud, procedure én proces) op het bordje van de projectleider te leggen, en vanuit een inhoudelijk gevoel van verantwoordelijkheid gaan veel projectleiders daarmee onuitgesproken 'akkoord'. Maak afspraken, zodat de projectleider zich daadwerkelijk kan bezighouden met het leiden van het project; met andere woorden hoe kan de inbreng van andere leden geoptimaliseerd worden?

Stap 8

Vorbereiding werkzaamheden

De eerste stap na goedkeuring van het projectplan is dat de planningen operationeel (vastleggen vergaderdata, opleverdata, reserveren ruimten, enz.) moeten worden gemaakt en eventueel worden bijgesteld. Ook worden de in het projectplan opgenomen afspraken (wie doet wat) nader ingevuld. Eventueel kunt u ervoor zorgdragen, dat de benodigde middelen worden aangeschaft of, indien externe ondersteuning is gepland, opdrachtbrieven worden verstrekt.

Betrokkenheid van: projectleider en projectgroep.

Deelresultaat: definitieve planning van tijd, geld, organisatie en communicatie.

Stap 9

Beschrijven toekomstige situatie

Stap 9 bevat het eerste inhoudelijke deel van het projectplan. Indien alle benodigde kennis en informatie aanwezig (stap 2) is en er consensus is over het probleem (stap 4), wordt op basis van de prognoses, beleid en overige plannen berekend hoe de luchtkwaliteit in 2010 zal zijn op de eerder vastgestelde knelpunten. Op basis hiervan kan worden bepaald waar maatregelen dienen te worden getroffen.

Link: Hoofdstuk 3, stap C: beschrijven en opstellen van prognoses van de toekomstige situatie.

Betrokkenheid van: projectleider en projectgroep.

Deelresultaat: prognoses luchtkwaliteit 2010, locaties waar maatregelen nodig zijn.

Stap 10

Ontwerpen van maatregelen

Voor de knelpunten waar blijkens stap 9 maatregelen vereist zijn, zullen in stap 10 maatregelen ontworpen en uitgewerkt dienen te worden. Het zwaartepunt van de uitvoering van het project ligt in deze stap. Een uitgebreide toelichting vindt u in stap D van hoofdstuk 3. Hierin wordt ook toegelicht op welke wijze u tot een voorkeursvolgorde van maatregelen kunt komen. Het kan zinvol zijn de discussie over de in het luchtkwaliteitsplan voorgestelde maatregelen in een bredere context te voeren dan met uitsluitend de luchtkwaliteit als invalshoek. Wanneer de effecten van de maatregelen op bijvoorbeeld geluidhinder, externe veiligheid of stedelijke structuur mede in de discussie worden betrokken kan dit het draagvlak voor de maatregelen vergroten. Wanneer de maatregelen een bredere basis hebben dan luchtkwaliteit, kan dit de acceptatie van de maatregelen vergroten.

Link: Hoofdstuk 3, stap D: maatregelen ontwerpen.

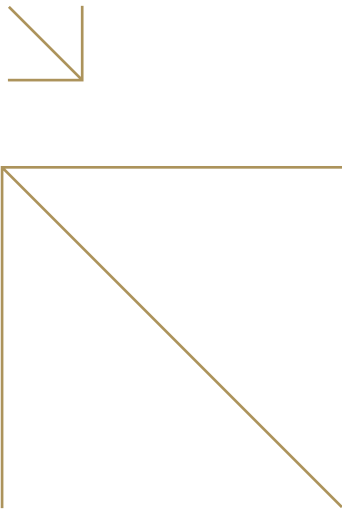
Betrokkenheid van: projectleider en projectgroep.

Deelresultaat: overzicht maatregelen per knelpunt.

Strategie

Hoe u het plan in uw organisatie en gemeente uiteindelijk effectief laat 'landen', is afhankelijk van uw persoon en van de situatie. Van tevoren over een (advies)-strategie nadenken kan echter bijzonder nuttig zijn, zeker als de implementatie van maatregelen afhankelijk is van meer personen.

Stap 11

Voorleggen luchtkwaliteitsplan ter vaststelling

Op basis van uit de voorgaande stappen verkregen informatie stelt u met de projectgroep het luchtkwaliteitsplan op. In hoofdstuk 3, stap E, wordt nader ingegaan op de inhoud van het plan. Nadat u ervoor hebt gezorgd dat het luchtkwaliteitsplan ambtelijk is goedgekeurd, wordt het plan voorgelegd voor **bestuurlijke vaststelling**.

Betrokkenheid van: projectleider en projectgroep, managementteam, B&W.

Deelresultaat: bestuurlijk vastgesteld luchtkwaliteitsplan.

Advies: De nadruk van het luchtkwaliteitsplan ligt op de door de projectgroep aanbevolen maatregelen. Het is raadzaam om bij het aanbieden van het luchtkwaliteitsplan in het begeleiden advies in het kort een aantal alternatieven te schetsen met de voor- en nadelen daarvan en de reden waarom voor bepaalde maatregelen is gekozen.

Hindernissen: de reis loopt soms net even anders dan de routekaart aangaf...

- 'Zand in de machine': Het laat zich moeilijk voorspellen wanneer, maar in de meeste groepsprocessen komt na verloop van tijd een 'dip' voor. Vaak wordt dit door het team zelf opgemerkt en opgelost; zeker wanneer u als projectleider neutraal blijft en dit proces bespreekbaar maakt.
- Welke informele momenten kunnen worden georganiseerd, om de sfeer in de projectgroep constructief te houden? De essentie van een etentje of uitstapje lijkt soms meer ritueel dan functioneel, toch is het belangrijk om af en toe een luchtige sfeer te creëren en/of successen te vieren.
- Wat kunt u zelf doen, voordat de groepsdynamiek contraproductief gaat werken? In het geval dat een blokkade in de communicatie te groot is: Welke onpartijdige externen zou u kunnen benaderen (**Suggesties gespreksbegeleiding**)?
- Inspiratie: Zoek collega's (op de eigen afdeling of daarbuiten) waarop u een beroep kunt doen, als u nieuwe ideeën wilt opdoen gaandeweg het traject. Met name mensen zonder direct belang geven vaak de beste adviezen (**Collegiale consultatie**).

Stap 12

Rapportage

Na vaststelling van het luchtkwaliteitsplan wordt door B&W gerapporteerd aan Gedeputeerde Staten (GS). Voor de rapportage kunt u gebruik maken van het ontwikkelde **plansjabloon**.

Link: Hoofdstuk 3, stap E: rapporteren van het luchtkwaliteitsplan.

Betrokkenheid van: projectleider.

Deelresultaat: rapportage luchtkwaliteitsplan van B&W naar GS.

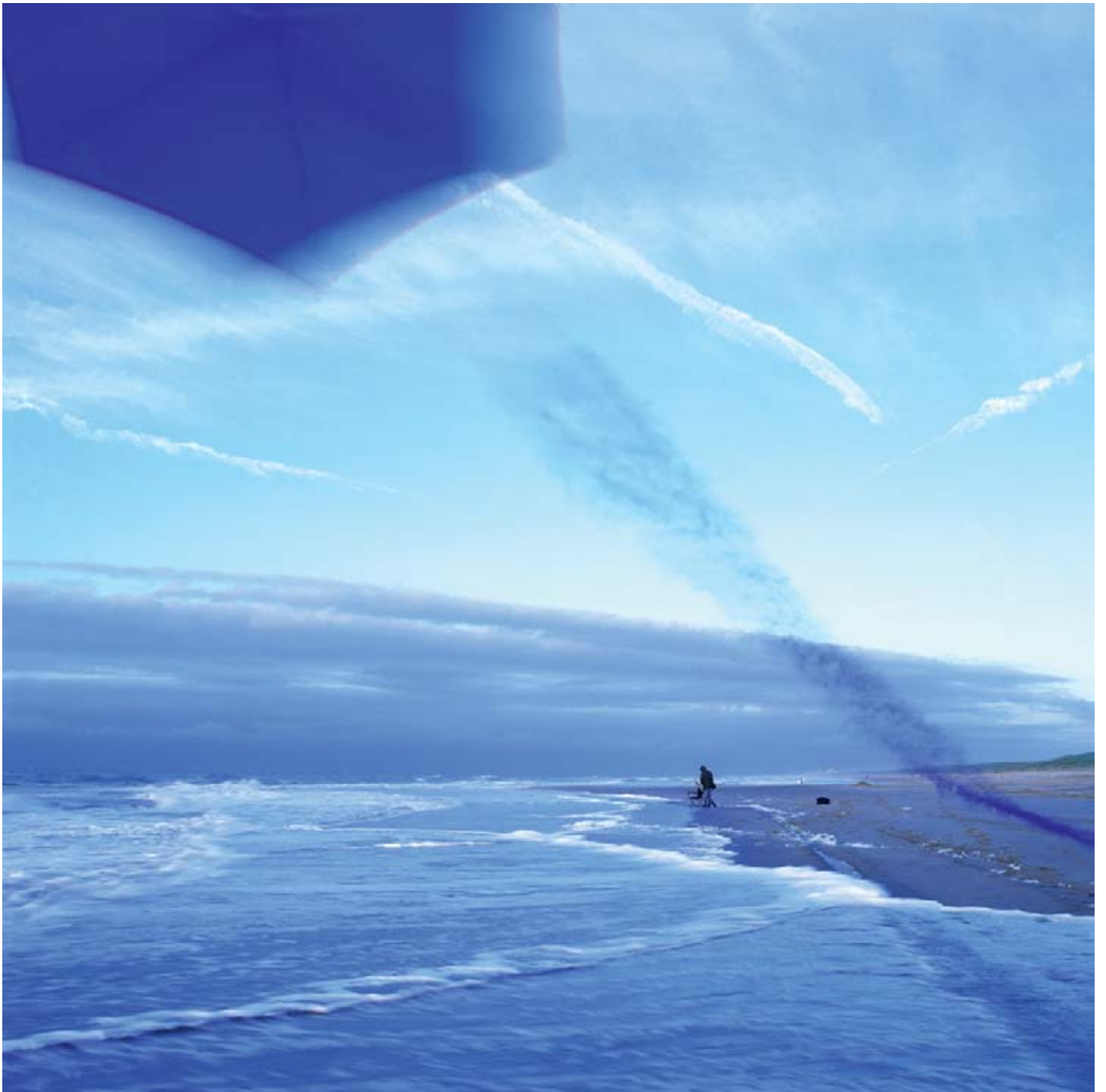
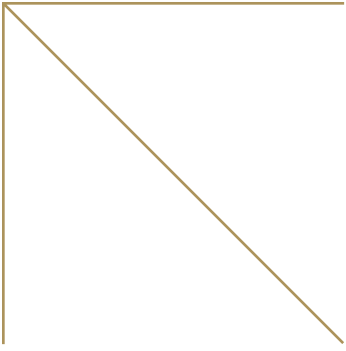
Stap 13

Nazorg en implementatie van gekozen maatregelen

Voor de implementatie kunnen voorbereidingen getroffen worden. Dit betekent veelal, dat u presentaties geeft aan de **omgeving** over de voorgenomen maatregelen en organisaties benadert, die betrokken zijn bij de uitvoering. Ook kunt u dan bekijken wie de voortgangsrapportage in het jaar, volgend op het insturen van het luchtkwaliteitsplan, het beste kan oppakken.

Betrokkenheid van: projectleider en overige diensten/ afdelingen.

3. Luchtkwaliteitsplan

3.1 Inleiding

In de rapportage Besluit luchtkwaliteit hebben gemeenten aangegeven of binnen hun gemeente sprake is van een overschrijding van een plandrempel of grenswaarde. Indien dit het geval is, dienen de gemeenten voor 1 mei van het daarop volgende jaar een luchtkwaliteitsplan op te stellen en bij Gedeputeerde Staten in te dienen waarin zij aangeven hoe knelpunten worden opgelost. Dit hoofdstuk presenteert een systematische methode om tot het gewenste luchtkwaliteitsplan te komen, in de vorm van een stappenplan.

Het stappenplan bestaat uit 5 stappen waarmee de gebruiker tot een afgewogen pakket van maatregelen kan komen. In het schema op het uitklapblad zijn de inhoudelijke stappen A tot en met E van het plantraject weergegeven. Links en rechts wordt het tijdpad aangegeven. In het uitklapblad wordt de interactie aangegeven tussen de stappen A tot en met E en de procedurele stappen 1 tot en met 13 uit hoofdstuk 2.

In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de manier waarop maatregelen voor gedefinieerde voorbeeldsituaties kunnen worden gekozen.

3.2 Leeswijzer

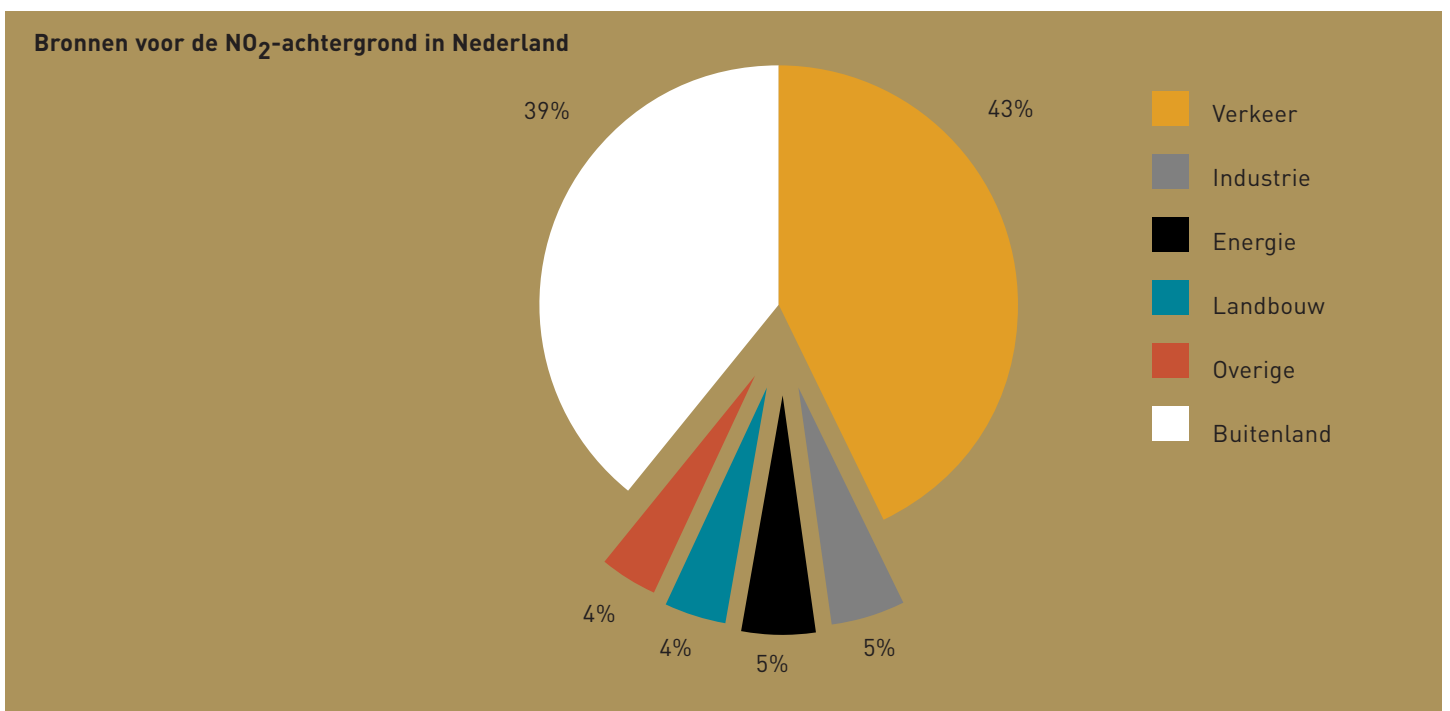
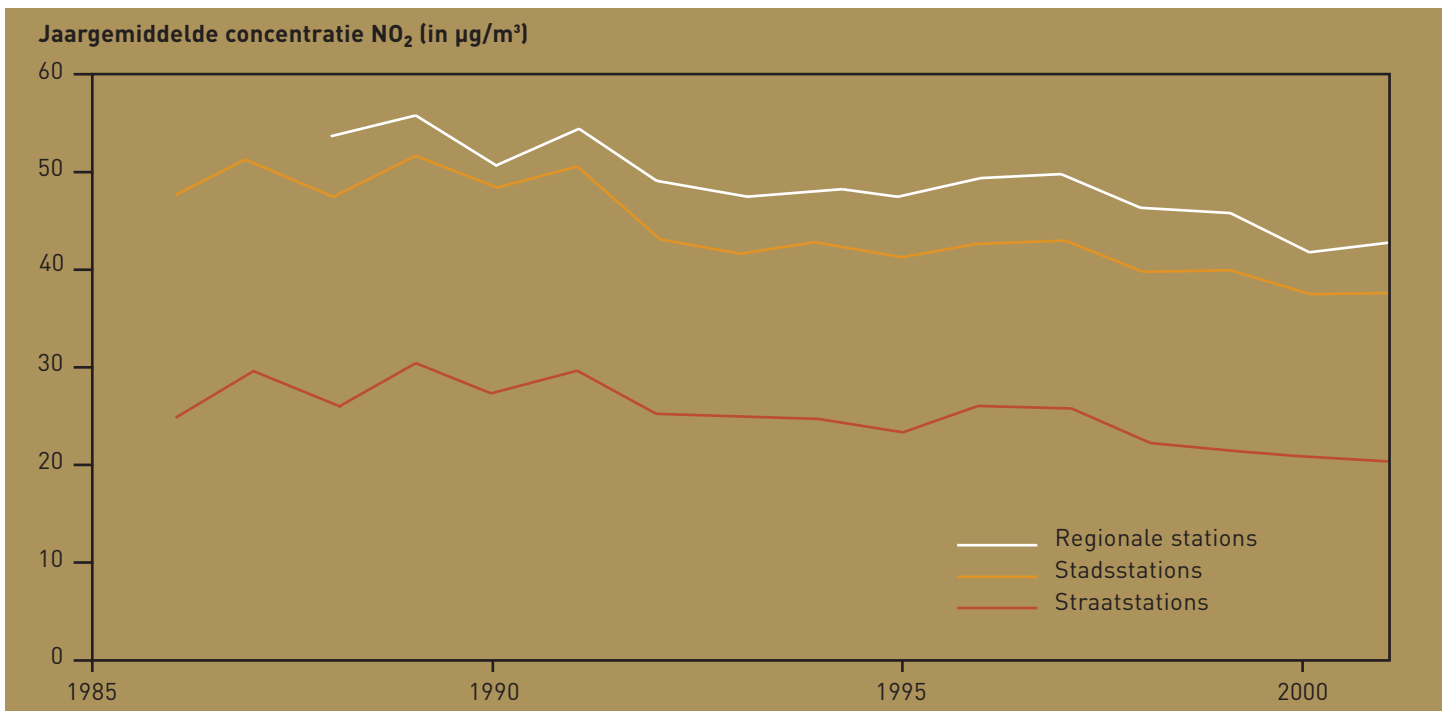
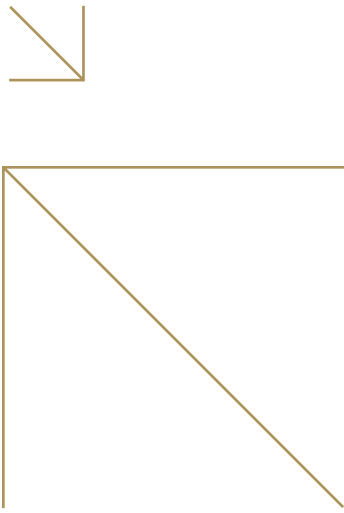
Het stappenplan is afgestemd met hoofdstuk 2 waarin het proces en de procedure worden beschreven. De stappen A t/m E dienen in beginsel in de aangegeven volgorde te worden doorlopen. Na stap A, probleemanalyse en doelstelling, en stap B, gegevens verzamelen, zullen in stap C de beleidsuitgangspunten en de toekomstige situatie worden vastgesteld. In stap D worden de maatregelenpakketten ontworpen waar een keuze uit wordt gemaakt. De rapportage aan de provincie vindt in stap E plaats. Een stap moet afgerond zijn voordat de volgende stap kan worden genomen. Aan het eind van elke stap worden de eindproducten van die stap beschreven. Het kan zijn dat onderdelen per stap binnen uw gemeente anders verlopen.

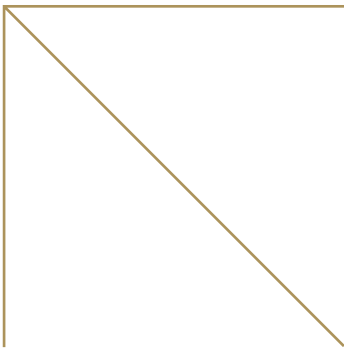
3.3 Checklist

Hierna volgt een checklist waarin de eindproducten per stap worden beschreven. Door de producten uit de checklist af te lopen kan de gemeente zien in welke stap van de planontwikkeling men verkeert.

Figuur 3.1 Checklist stappen en eindproducten

Stappen	Eindproducten
A. Probleem- en doelstelling luchtkwaliteitsplan	<ul style="list-style-type: none"> • beschrijving probleemstelling en doelstelling van het luchtkwaliteitsplan • lijst met gemeentelijke ambities
↓	
B. Verzamelen van gegevens t.b.v. het luchtkwaliteitsplan	<ul style="list-style-type: none"> • lijst met overschrijdingen van de plandrempel of grenswaarde (= knelpunt) • een korte beschrijving van de ernst en oorzaak van de knelpunten • benodigde gegevens voor het berekenen van de luchtkwaliteit in 2010
↓	
C. Toekomstige ontwikkelingen: beleidsuitgangspunten en de luchtkwaliteit in 2010	<ul style="list-style-type: none"> • randvoorwaarden uit beleid en plannen tot 2010 • beschrijving autonome ontwikkeling 2010 (situatie zonder extra maatregelen maar met lopende en geplande maatregelen) • berekening autonome ontwikkeling 2010
↓	
D. Maatregelen ontwerpen	<ul style="list-style-type: none"> • afgewogen effectieve en haalbare maatregelen • advies voorkeursvolgorde maatregelenpakketten
↓	
E. Rapporteren	<ul style="list-style-type: none"> • besluit burgemeester en wethouders • ingevuld rapportagesjabloon

3.4 Stappenplan luchtkwaliteitsplan

De probleemanalyse en het verzamelen van gegevens over de huidige situatie, stap A en B, zijn door gemeenten naar alle waarschijnlijkheid al uitgevoerd in het kader van de rapportage Besluit luchtkwaliteit. Deze rapportage is een vertrekpunt voor het maken van het luchtkwaliteitsplan.

Stap A: Probleem- en doelstelling

1. Beschrijf de doelstelling van het luchtkwaliteitsplan binnen het Besluit luchtkwaliteit.

Doelstelling luchtkwaliteitsplan

De gemeente moet binnen de daarvoor gestelde termijnen voldoen aan de luchtkwaliteitsnormen uit het Besluit luchtkwaliteit.

2. Beschrijf de probleemstelling van het luchtkwaliteitsplan binnen het Besluit luchtkwaliteit.

Probleemstelling luchtkwaliteitsplan

De luchtkwaliteit in de gemeente moet binnen de daarvoor gestelde termijnen voldoen aan de wettelijke luchtkwaliteitsnormen. Blijkens de rapportage Besluit luchtkwaliteit is een overschrijding van een plandrempel of een grenswaarde geconstateerd. Door extra maatregelen te nemen moet de gemeente (op termijn) voldoen aan de wettelijke normen. De gemeente dient hiervoor een luchtkwaliteitsplan op te stellen.

3. Beschrijf de gemeentelijke ambitie(s) op het gebied van luchtkwaliteit. Deze ambities kunnen verder gaan dan het Besluit luchtkwaliteit. De ambitie van een gemeente is mogelijk per deelgebied binnen de gemeente anders, bijvoorbeeld in de buurt van scholen of ziekenhuizen. Wanneer plandrempels/grenswaarden n t niet worden overschreden, kan de gemeente toch besluiten een luchtkwaliteitsplan op te stellen. Dit om te voorkomen dat later, in een kortere tijdsspanne, toch maatregelen moeten worden gerealiseerd wanneer blijkt dat de luchtkwaliteit zich minder gunstig ontwikkelt dan nu wordt voorzien.

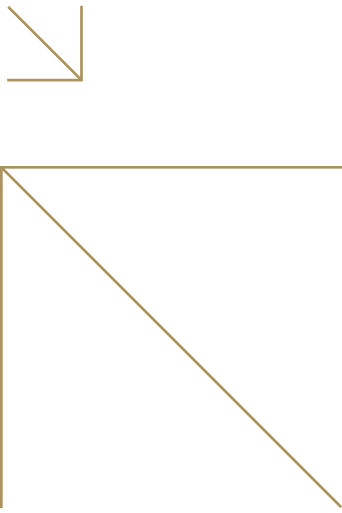
Voorbeeld: Ambitieniveaus gemeente Tilburg
Medewerkers van de afdelingen milieu, ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer en vergunningen hebben,

binnen de gemeente Tilburg, ambitieniveaus voor het luchtkwaliteitsbeleid gedefinieerd. De vertaling naar het beleid vergt acties met betrekking tot gebieds-differentiaties, doorwerking in andere beleidsvelden, onderzoek en inventarisatie en organisatie. Om het beleid uit te werken is een gemeentelijke projectgroep ingesteld. Uit: ROM-magazine 7/8 2002

Beoogd resultaat:

- beschrijving doelstelling en probleemstelling van het luchtkwaliteitsplan
- lijst met gemeentelijke ambities

Stap B: Verzamenen van gegevens t.b.v. het luchtkwaliteitsplan

1. De rapportage, zoals die is opgesteld in het kader van het Besluit luchtkwaliteit beschrijft de huidige, **bestaande situatie**. Het beschrijft ook de oorzaken van de concrete knelpunten. Uitgangspunt is dat de gerapporteerde concentraties luchtverontreiniging en de gegevens betreffende overschrijding van de luchtkwaliteitsnormen **deugdelijk** zijn. Wel kan het zo zijn dat het door nieuwe inzichten (bijvoorbeeld nieuwe verkeerscijfers) verstandig is om de berekende knelpunten opnieuw tegen het licht te houden.

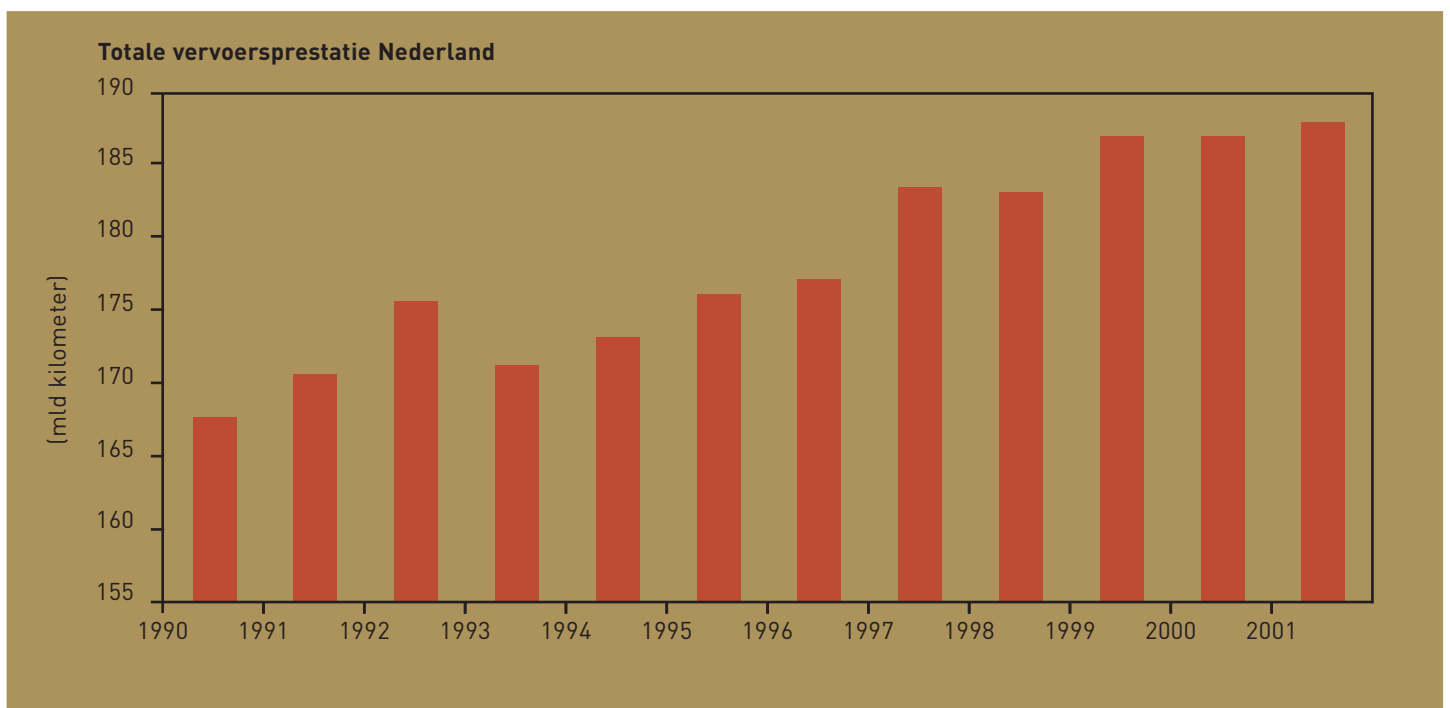
In de rapportage wordt melding gemaakt van overschrijdingen van de grenswaarden en/of van de plandrempels in een bepaald jaar. Het overschrijden van een plandrempel of een grenswaarde noopt tot het maken van het luchtkwaliteitsplan.

Om te bepalen of, binnen de in het Besluit luchtkwaliteit gestelde termijnen, aan de grenswaarden voldaan kan worden is het nodig de toekomstige situatie in beeld te brengen.

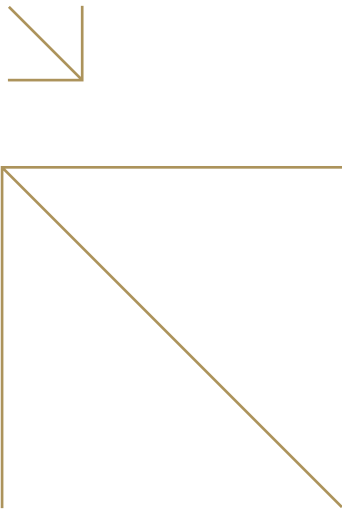
2. Voor het uitvoeren van de berekening van de toekomstige situatie en het effect van maatregelen zijn gegevens nodig voor het rekenmodel. Het duurt meestal enige tijd voordat alle gegevens zijn verzameld. Het is verstandig om op tijd afspraken te maken over de levering van de **benodigde gegevens** en de vorm waarin ze worden aangeleverd. De gegevens zijn te verkrijgen bij de gemeentelijke diensten, de regionale directie van Rijkswaterstaat en de provincie.

Benodigde gegevens voor het luchtkwaliteitsonderzoek

1. **De prognoses van het aantal motorvoertuigen in het huidige jaar en het jaar 2010.**
De verkeerscijfers worden ingedeeld in personenverkeer en vrachtverkeer. Bij deze verkeerscijfers behoort ook de gemiddelde rijsnelheid en het wegtype (voor CAR-berekeningen) bekend te zijn. Deze gegevens worden verkregen bij Rijkswaterstaat, de provincie en de eigen gemeentelijke afdeling verkeer en vervoer (bijvoorbeeld uit de Verkeers Milieukaart Kaart).
2. **Ruimtelijke-orderingsgegevens voor de huidige situatie en de situatie in 2010.**

Hierbij wordt gedacht aan de locatie van de wegen, het aantal rijstroken, de locatie en hoogte van geluidsschermen, de aanwezigheid van bomen, de hoogte van gebouwen, enz.. Binnen de gemeenten is de afdeling ruimtelijke ordening bekend met de ruimtelijke plannen. Provincie en Rijkswaterstaat hebben informatie over toekomstige ontwikkelingen op het gebied van de ruimtelijke ordening en infrastructuur.

3. De geprognosticeerde **meteogegevens, emissiefactoren** en achtergrondconcentraties in 2010. Deze worden geleverd door RIVM of TNO via het CAR2-model en het Nieuw Nationaal Model.
4. De emissies uit industriële bronnen in 2010. Binnen gemeente en provincie zijn gegevens over industriële bronnen te verkrijgen.

Beoogd resultaat:

- lijst met knelpunten in de huidige situatie
- een korte beschrijving van de oorzaak van het knelpunt
- benodigde gegevens voor het berekenen van de luchtkwaliteit

Stap C: Toekomstige ontwikkelingen: vaststellen en berekenen

1. Bepaal binnen de projectgroep en samen met de wegbeheerders de consequenties van het gemeentelijke milieuplan, ruimtelijke-ordeningsplannen en verkeers- en vervoersplannen tot 2010 die invloed hebben op de luchtkwaliteit. Dit noemen we de toekomstige ontwikkeling: de algemene trend tot 2010 plus voorziene ontwikkelingen op basis van vastgesteld beleid en plannen.

Ook het beschrijven van de 'technische' uitgangspunten is van belang, zoals geprognosticeerde (gemeentelijke) verkeerscijfers voor 2010 en het standaard toekomstscenario.

Streef naar consensus binnen de projectgroep en met de wegbeheerders over de **(beleids)uitgangspunten**, zoals geformuleerd in diverse plannen, voor de autonome ontwikkeling tot 2010.

2. Stel de randvoorwaarden voor de voorbereiding van het luchtkwaliteitsplan vast binnen de projectgroep. De randvoorwaarden zullen worden gebruikt voor een eerste selectie van de maatregelen.

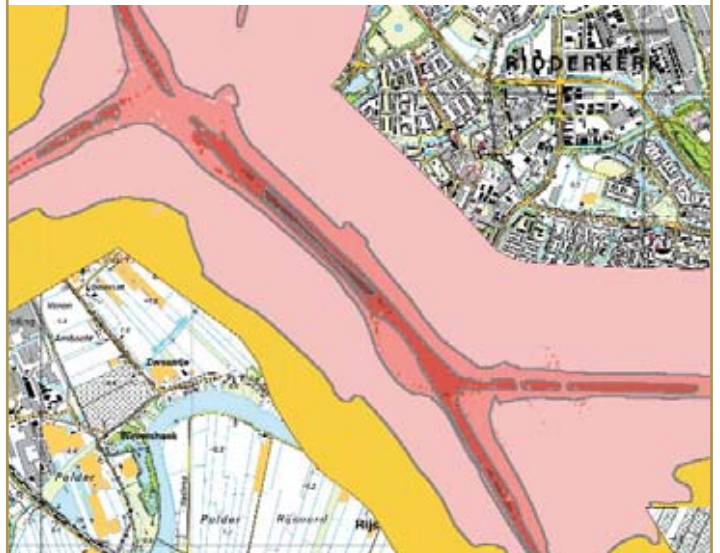
Randvoorwaarden

Binnen de projectgroep kunnen randvoorwaarden worden vastgesteld waarmee een eerste selectie van maatregelen gemaakt kan worden. Het kan hierbij gaan om randvoorwaarden vanuit bijvoorbeeld ruimtelijke ordening of verkeer.

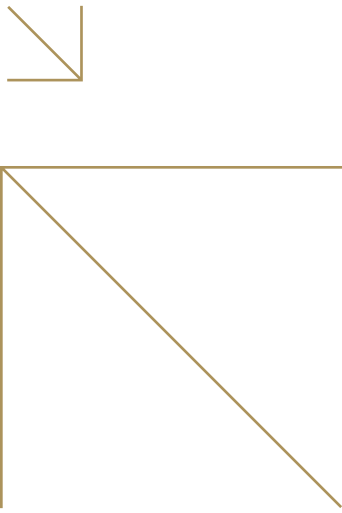
Dit betekent echter niet dat het luchtkwaliteitsvraagstuk ondergeschikt is aan ruimtelijke ordening of verkeer. Het betekent wel dat zoveel mogelijk rekening gehouden kan worden met bestaand beleid. Soms botsen doelstellingen van ruimtelijke ordening en verkeer met die van luchtkwaliteit. Dan moeten prioriteiten worden gesteld.

3. Bereken op basis van vastgestelde regiospecifieke, **toekomstige ontwikkelingen** de situatie in het jaar 2010. Des te eerder duidelijk wordt dat er (toch) maatregelen moeten worden getroffen des te meer tijd men heeft om de meest geschikte maatregelen te plannen. Bovendien kan men door het maken van prognoses nagaan of bepaalde ontwikkelingen c.q. voornemens daartoe, zouden kunnen leiden tot nieuwe knelpunten. Door het vroegtijdig aanpassen van

Prognose jaargemiddelde concentratie NO₂ voor 2010

Bron: zonekaart luchtkwaliteit van Provincie Zuid-Holland

plannen in ontwikkeling kan men het ontstaan van nieuwe knelpunten vermijden.

Toets of de berekening robuust is: zijn de juiste invoergegevens gebruikt en zijn de modellen op de juiste manier gebruikt?

Plandrempel versus grenswaarde

Het is mogelijk dat een overschrijding van de plandrempel is geconstateerd voor het betreffende jaar, maar dat door ontwikkelingen tot 2010 er uiteindelijk geen sprake meer is van een overschrijding van de grenswaarde in 2010.

Een beschrijving van de betreffende maatregelen, die leiden tot de verbetering van de luchtkwaliteit, is dan voldoende voor het luchtkwaliteitsplan.

Beoogd resultaat:

- beleidsuitgangspunten
- randvoorwaarden uit beleid en plannen tot 2010
- beschrijving toekomstige ontwikkeling 2010
- berekening toekomstige ontwikkeling 2010 en definitieve knelpunten

Voorbeeld: Rotterdam Overschie

Uit diverse onderzoeken blijkt dat ter hoogte van de wijk Overschie in Rotterdam sprake is van een slechte lokale luchtkwaliteit. Deze wordt voor circa één derde veroorzaakt door de aanwezigheid van een snelweg op korte afstand van de woonbebouwing. De emissie van het verkeer op de snelweg wordt grotendeels bepaald door de ritdynamiek, het optrekken en remmen van het verkeer. Door middel van maatregelen zoals verlaging van de snelheid op de snelweg wordt geprobeerd op korte termijn de ritdynamiek te verminderen en daardoor de luchtkwaliteit te verbeteren. Dit lost slechts een deel van het probleem op. Op middellange en lange termijn moet worden gekozen voor meer structurele maatregelen om het probleem volledig op te lossen

Stap D: Maatregelen ontwerpen

De volgende stap bestaat uit het zoeken naar specifieke maatregelen die in de lokale situatie getroffen kunnen worden om de concentraties ter plaatse (op termijn) in overeenstemming met de grenswaarden te brengen. In de betreffende situaties is het generieke (bron)beleid ontoereikend om aan grenswaarden uit het Besluit luchtkwaliteit te voldoen en dient gezocht te worden naar maatregelen die in aanvulling op het generieke beleid lokaal getroffen kunnen worden.

Allereerst is het van belang na te gaan of aangesloten kan worden bij lopende plannen binnen de gemeente.

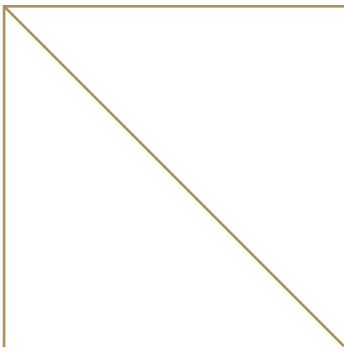
Aanhaken bij lopende plannen

Het doel van het aanhaken is tweeledig:

1. Inventariseer lopende plannen en onderzoek in hoeverre luchtkwaliteit is meegenomen in het plan. Bekijk welke effecten lopende plannen hebben op de luchtkwaliteit in 2010.
2. Wanneer een plan in ontwikkeling is, kunnen mogelijk nog maatregelen t.b.v. de luchtkwaliteit worden meegenomen. Dit is de rol die de medewerker luchtkwaliteit al heeft in projecten voor ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer.

Het voordeel van het aanhaken bij lopende plannen is dat reeds een projectorganisatie bestaat met een planning, personele inzet en een budget.

1. Inventariseer maatregelen. Aan de hand van veel voorkomende probleemsituaties kan een gemeente bekijken, welke situatie(s) voor de gemeente hiermee het meest overeenkom(t)len). In hoofdstuk 4 wordt per probleemsituatie aangegeven welke oplossingsrichtingen kansrijk zijn. Op deze manier kan voor de concrete situaties gericht worden gezocht naar de maatregelen, die invulling geven aan de oplossingsrichting.

Zoek bij het inventariseren van maatregelen naar elkaar versterkende maatregelen. Op de internetsite wordt het doel en het principe van de maatregel in een factsheet uitgelegd. Voor veel maatregelen wordt doorverwezen naar uitgebreidere beschrijvingen en praktijkvoorbeelden.

2. Aan de hand van de randvoorwaarden, vastgesteld in stap C, kan een eerste selectie van maatregelen worden gemaakt. De maatregelen worden afgezet tegen de, door het projectteam geformuleerde, beleidsuitgangspunten.
3. Ontwerp de maatregel(en) voor de concrete situatie.

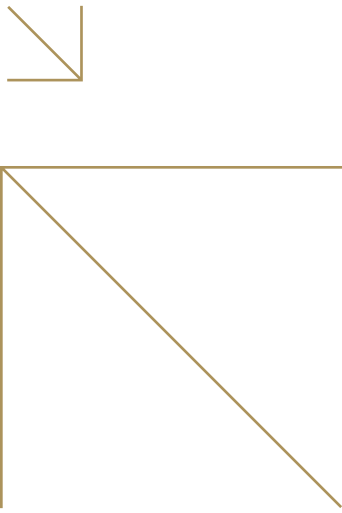
4. Bereken het effect van de geselecteerde maatregelen. Toets daarbij of verbetering van de luchtkwaliteit voldoende is. Zo niet, pas de maatregel of het ontwerp van de maatregel aan of zoek meer maatregelen. Toets of de berekening robuust is: zijn de juiste gegevens, modellen en aannames gebruikt?
5. Als op diverse locaties verschillende maatregelen worden getroffen is het verstandig te toetsen of het totaal aan maatregelen nog steeds voldoet.
6. Maak een afweging voor de concreet uitgewerkte maatregel. Een plussen-/minnentabel is hiervoor een handig hulpmiddel. Houd hierbij ook rekening met de consequenties van maatregelen voor andere plannen!
7. Stel een voorkeursvolgorde op, rekening houdend met de kans van slagen, de kosten van de maatregel en de effectiviteit op het aantal knelpunten en het aantal blootgestelden.

Beogd resultaat:

- afgewogen effectieve en haalbare maatregelen
- advies voorkeursvolgorde maatregelen

Effectiviteitstabel (voorbeeld)

Zone [µg/m ³] NO ₂	Aantal blootgestelden binnen zone		
	2010: autonome ontwikkeling	2010 + maatregel- pakket 1	2010 + maatregel- pakket 2
40 – 80	50	20	0
35 – 40	150	110	70
30 – 35	...	...	...

Plussen-/minnentabel (voorbeeld)

Maatregel	Effectiviteit	Kosten	Haalbaarheid	Uitvoeringstermijn	Consequenties voor bestaande en lopende plannen (R.O., Verkeer en Vervoer, enz.)	Consequenties voor andere milieu- en veiligheidsaspecten
1	+	-	+	-	0/-	
2	++	--	++	--	0	

--: zeer negatief effect, - : negatief effect, 0 : geen effect, + : positief effect, ++ : zeer positief effect

Op basis van rekenresultaten of op basis van expertise kunnen de maatregelen beoordeeld worden op een aantal in de plussen-/minnentabel genoemde aspecten. Er zijn vele mogelijkheden om zo'n tabel te interpreteren. Binnen

de projectgroep zal moeten worden bepaald welke aspecten het zwaarst wegen bij het opstellen van een voorkeursvolgorde.

Stap E: Rapporteren

Nadat de te treffen maatregelen zijn gekozen, dient het luchtkwaliteitsplan ex artikel 25 Besluit luchtkwaliteit te worden opgesteld. Het luchtkwaliteitsplan dient ten minste de wettelijke voorgeschreven gegevens te bevatten, zoals vermeld in de bijlage behorende bij de artikelen 25, tweede lid, en 26, tweede lid, van het **Besluit luchtkwaliteit**; zie **Handreiking Besluit luchtkwaliteit deel 1 en deel 2**.

Naast informatie over het bestaande gemeentelijke luchtkwaliteitsbeleid, bijvoorbeeld vastgelegd in een Gemeentelijk Milieubeleidsplan (GMP) met de hierin genoemde belangrijkste ontwikkelingen die de luchtkwaliteit (negatief) beïnvloeden, is het uitermate wenselijk dat er kostenschattingen in het luchtkwaliteitsplan worden opgenomen betreffende de voorgenomen maatregelen teneinde inzicht te geven in de benodigde financiering.

Om het opstellen van het luchtkwaliteitsplan, dat naar GS moet worden toegezonden, te vergemakkelijken is een standaardstructuur opgesteld. Dit 'plansjabloon' is beschikbaar in de vorm van een **(elektronisch) formulier** met invulvelden.

Plansjabloon

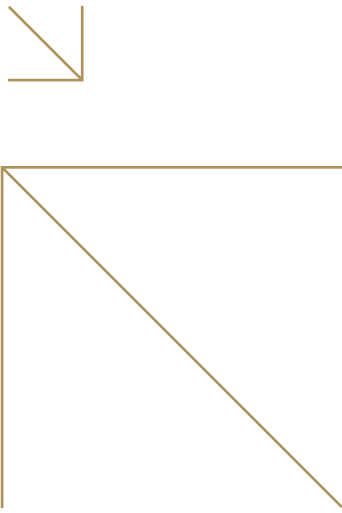
In het plansjabloon komen de volgende elementen aan de orde:

- de definitieve maatregelen;
- het effect van de maatregel, uitgedrukt in vermindering van belast oppervlak en aantal gehinderden;
- de uitvoeringstermijn van de maatregelen;
- de (indicatieve) kosten van de maatregelen.

Uitgangspunt van het plansjabloon is dat het luchtkwaliteitsplan ex artikel 25 Besluit luchtkwaliteit een zelfstandig leesbaar beknopt document wordt, met informatie over alleen die maatregelen die zijn voorgenomen om tot uitvoering te worden gebracht. Informatie over afgevallene alternatieve maatregelen wordt niet opgenomen, maar referenties naar de onderliggende stukken m.b.t. de afweging tussen en informatie over de afgevoerde alternatieve maatregelen wel.

Beoogd resultaat:

- het luchtkwaliteitsplan
- besluit burgemeester en wethouders
- ingevuld en verstuurd plansjabloon

3.5 Toekomstige activiteiten

Burgemeester en wethouders verrichten eenmaal in de drie jaar een algemene inventarisatie van plaatsen binnen de bebouwde kom, waar naar redelijke verwachting niet voldaan wordt aan plandrempels en grenswaarden. Indien maatregelen worden getroffen is het verstandig ook meteen te bedenken hoe monitoring van de effecten van het maatregelenpakket kan worden uitgevoerd.

Het luchtkwaliteitsplan moet in deze cyclus worden bijgesteld c.q. uitgebreid als voor nieuwe locaties wordt geconstateerd dat grenswaarden c.q. plandrempels worden overschreden. Dit zou kunnen omdat men eerder ter plekke al dicht tegen de norm aan zat en de regiospecifieke en/of algemene ontwikkeling van de luchtkwaliteit tegenvalt. Het zou ook mee kunnen vallen. Het een en ander zou tot heroverweging van de voorgenomen maatregelen kunnen leiden.

Indien het luchtkwaliteitsplan moet worden bijgesteld c.q. uitgebreid dan wordt aangeraden om dezelfde systematische aanpak te volgen als in deze handreiking wordt geschetst voor het voor de eerste maal opstellen van het plan. Immers met betrekking tot alle stappen kunnen wijzigingen zijn opgetreden:

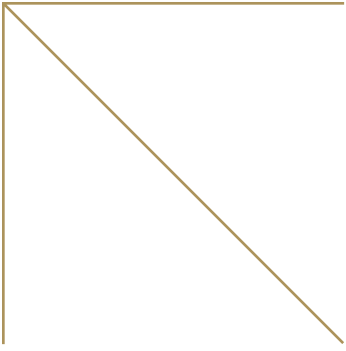
- a. in de gemeentelijke ambities t.a.v. het luchtkwaliteitsbeleid of de wettelijke grenswaarden en plandrempels,
- b. door het beschikbaar komen van nieuwe (betere) gegevens,
- c. als gevolg van minder of meer gunstige algemene of regionale ontwikkelingen, of
- d. in verband met het beschikbaar komen van voordeliger alternatieve maatregelen, hetgeen leidt tot een nieuw luchtkwaliteitsplan.

Acties 2002 - 2010

Het Besluit luchtkwaliteit schrijft voor:

- 2002 - rapportage door gemeenten > 40.000 inwoners en gemeenten die problemen met de luchtkwaliteit vermoeden.
- 2003 - luchtkwaliteitsplan door gemeenten die in 2002 een overschrijding van een plandrempe¹ hebben geconstateerd.
  - rapportage door gemeenten waar in 2002 een overschrijding van een plandrempe¹ is geconstateerd.
- 2004 - rapportage door gemeenten waar in 2002 een overschrijding van een plandrempe¹ is geconstateerd.
- 2005 - rapportage door gemeenten > 100.000 inwoners en gemeenten die problemen met de luchtkwaliteit vermoeden.
  - rapportage door gemeenten waar in 2004 een overschrijding van een plandrempe¹ is geconstateerd.
- 2006 - luchtkwaliteitsplan door gemeenten die in 2005 een overschrijding van de plandrempe¹ hebben geconstateerd.
  - voortgangsrapportage door gemeenten die in 2003 een luchtkwaliteitsplan hebben opgesteld over de voortgang van de uitvoering van het plan.
  - rapportage door gemeenten waar in 2005 een overschrijding van een plandrempe¹ is geconstateerd.
- 2007 - rapportage door gemeenten waar in 2005 een overschrijding van een plandrempe¹ is geconstateerd.
- 2008 - rapportage door gemeenten > 100.000 inwoners en gemeenten die problemen met de luchtkwaliteit vermoeden.
  - rapportage door gemeenten waar in 2007 een overschrijding van een plandrempe¹ is geconstateerd.
- 2009 - luchtkwaliteitsplan voor gemeenten die in 2008 een overschrijding van de plandrempe¹ hebben geconstateerd.
  - voortgangsrapportage door gemeenten die in 2003/2006 een luchtkwaliteitsplan hebben opgesteld over de voortgang van de uitvoering van het plan.
  - rapportage door gemeenten waar in 2008 een overschrijding van een plandrempe¹ is geconstateerd.

¹ of in geval geen plandrempe van toepassing is, waar overschrijding van een grenswaarde is geconstateerd

4. Quick scan van maatregelen ter verbetering van de luchtkwaliteit

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een quick scan aangereikt om snel een eerste selectie van kansrijke maatregelen te kunnen maken om de luchtkwaliteit in een gemeente te verbeteren. Aan de hand van vijf vaak voorkomende probleemsituaties worden mogelijke oplossingsrichtingen aangereikt.

Er zijn 10 oplossingsrichtingen te onderscheiden:

- A t/m H zijn gericht op het verbeteren van de luchtkwaliteit door het verminderen van de emissie, de bronmaatregelen.
- I is gericht op het verminderen van de overdracht, waardoor de vervuilde lucht de kwetsbare gebieden niet of minder gemakkelijk kan bereiken, de zogenoemde overdrachtsmaatregelen.
- J is gericht op het afschermen van personen en specifiek de 'kwetsbare' groepen, zoals kinderen, voor de vervuilde lucht aan de ontvangtzijde, de ontvangstmaatregelen.

Om een juiste selectie uit deze maatregelen te kunnen maken, zijn de belangrijkste maatregelen uitgewerkt in 'factsheets', waarin onder meer het principe en het effect van de maatregelen wordt beschreven.

Voor de geïnteresseerden is in de internetversie van de handreiking een uitgebreider overzicht opgenomen, waarin zowel generieke (door de rijksoverheid) als lokaal (door de gemeente) te treffen maatregelen zijn opgenomen.

4.2 Probleemsituaties

De problemen met de luchtkwaliteit binnen een gemeente zijn uniek en locatiespecifiek van aard. Aan de hand van veel voorkomende probleemsituaties kan een gemeente bekijken, welke situatie(s) voor de gemeente hiermee het meest overeenkomstig(en). Per situatie wordt aangegeven welke oplossingsrichtingen kansrijk zijn. Op deze manier kan voor de concrete situaties gericht worden gezocht naar de maatregelen, die invulling geven aan de oplossingsrichting.

De volgende vijf probleemsituaties zijn onderscheiden:

1. overschrijding is beperkt tot een klein aantal woningen, scholen, ziekenhuizen of sportvelden. De oorzaak ligt bij de rijksweg;
2. overschrijding waarbij een groot aantal woningen is betrokken. De oorzaak ligt bij de rijksweg;

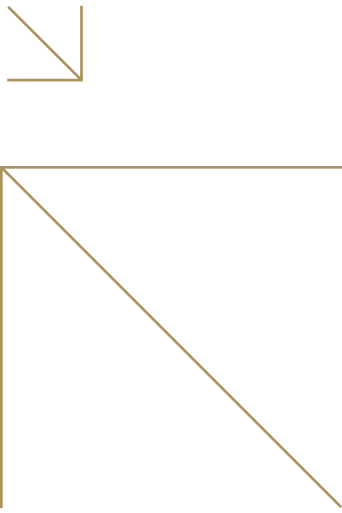
3. overschrijding is beperkt tot één of twee drukke smalle straten, zoals winkelstraten;
4. overschrijding is geconcentreerd rond één locatie. De oorzaak is een lokaal verkeersknooppunt, zoals een busstation;
5. overschrijding in grote delen van de gemeente. De oorzaak ligt bij stedelijke congestie in het centrum en op hoofd(ontsluitings)wegen.

4.3 Oplossingsrichtingen

De oplossingsrichtingen, waarmee de bovengenoemde probleemsituaties kunnen worden aangepakt zijn:

- A. Verminderen behoefte verplaatsing: het effect is minder en kortere vervoersbewegingen.
- B. Beïnvloeden vervoerwijze keuze: het effect is dat mogelijk ook andere, schonere alternatieven van vervoer worden gekozen.
- C. Beïnvloeden routekeuze: het effect is dat de vervoersbewegingen worden verdeeld over verschillende routes of over 'minder gevoelige' routes.
- D. Beïnvloeden aandeel vrachtverkeer: het effect is mogelijk minder vrachtverkeer, dat sterk vervuilend is.
- E. Beïnvloeden rijgedrag: het effect is dat door sneller doorschakelen en niet te hard te rijden de emissie per voertuig kan worden teruggebracht.
- F. Verminderen uitstoot: het effect is dat door gebruik te maken van alternatieve brandstoffen, verlagen van de snelheid en homogeniseren van het verkeer (voorkomen optrekken/afremmen) de emissie per voertuig wordt verminderd.
- G. Weren vervoersstromen: het effect is dat bepaalde vervuilende bronnen, zoals bijvoorbeeld vrachtverkeer, binnen bepaalde gebieden in de gemeente worden geweerd. Dit zouden gebieden in de buurt van scholen, sportvelden of winkelboulevards kunnen zijn.
- H. Communicatie: het effect is dat door betere afstemming tussen betrokken partijen bepaalde maatregelen gemakkelijker geïmplementeerd kunnen worden en dat meer draagvlak voor de maatregelen wordt gevormd.
- I. Beïnvloeden van de overdracht: het effect is dat de luchtverontreiniging hierdoor de kwetsbare gebieden niet bereikt.
- J. Het beschermen van de kwetsbare personen aan de ontvangtzijde.

4.4 Uitwerking van oplossingsrichtingen per probleemsituatie

Per probleemsituatie zullen de meest in aanmerking komende oplossingsrichtingen worden geduid.

1. Overschrijding is beperkt tot een klein aantal woningen, scholen, ziekenhuizen of sportvelden. De oorzaak ligt bij de rijksweg

Binnen een gemeente kunnen enkele woningen dicht langs een provinciale weg of snelweg liggen. Dat kan een historisch gegroeide situatie zijn waarbij de weg in de loop der jaren drukker is geworden of er een nieuwe weg is aangelegd. Maatregelen kunnen zowel bronmaatregelen (rijksweg) als overdracht- en ontvangstmaatregelen betreffen.

Mogelijke oplossingsrichtingen:

- C. Beïnvloeden van de routekeuze, zodat de omvang van het verkeer ter plaatse kan verminderen.
- D/G. Beïnvloeden van het aandeel vrachtverkeer door het instellen van omleidingroutes voor deze doelgroep.
- F. Verminderen van de uitstoot door homogenisering van het wegverkeer en door snelheidsverlaging en handhaving van de snelheid.
- I. Beïnvloeden van de overdracht door (gecombineerd met geluidhinderbestrijding) het plaatsen van schermen of luifels.
- J. Het beschermen aan de ontvangtzijde door het herbestemmen van woningen in kantoren en het amoveren van woningen.

2. Overschrijding als gevolg van een rijksweg. Daarbij is een groot aantal woningen betrokken

Een situatie waarbij een snelweg of provinciale weg een bestaande woonwijk kruist of snijdt. Doordat meer bewoners de gevolgen ondervinden van deze probleemsituatie is de druk om deze situatie op te lossen groter. Bij grote (politieke) aandacht kunnen de maatregelen vaak meer omvattend zijn dan bij een probleemsituatie met een beperkt aantal woningen.

Mogelijke oplossingsrichtingen:

- C. Beïnvloeden van de routekeuze door het aanleggen van nieuwe wegen of het gebruiken van andere wegen (bijvoorbeeld onderliggend wegennet).
- D. Beïnvloeden van het aandeel vrachtverkeer door omleiding vrachtwagens naar andere wegen.

- E. Beïnvloeden van het rijgedrag door het geven van rijtips aan de weggebruiker (bijvoorbeeld: Het Nieuwe Rijden).
- F. Verminderen uitstoot door verlaging van de snelheid en verbeteren van de doorstroming waardoor optrekkende en remmende bewegingen worden verminderd.
- I. Beïnvloeden van de overdracht door (gecombineerd met geluidhinderbestrijding) het ondertunnelen en plaatsen van schermen of luifels.
- J. Het beschermen aan de ontvangtzijde door het herbestemmen van woongebieden in bedrijfsterrein, het verplaatsen van scholen en het amoveren van woningen.

3. Overschrijding is beperkt tot één of twee drukke smalle straten, zoals winkelstraten

Op locaties waar veel verkeer samenkomt in smalle, drukke straten kan de luchtkwaliteit tot probleemsituaties leiden. Met name in woongebieden, die tevens winkelgebied zijn, komt dit soort situaties voor.

Mogelijke oplossingsrichtingen:

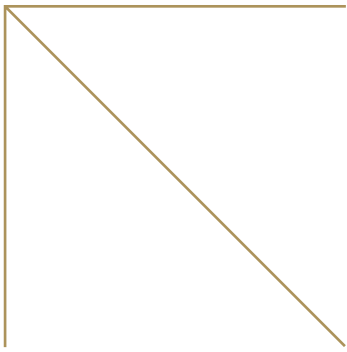
- B. Beïnvloeden van de vervoerwijzekeuze door vervoersmanagement, park+ride of (gratis) OV.
- D. Beïnvloeden aandeel vrachtverkeer door het weren van met name het zwaarste deel van het vrachtverkeer.
- E. Beïnvloeden van het rijgedrag door het geven van rijtips aan de weggebruiker (bijvoorbeeld: Het Nieuwe Rijden).
- F. Verminderen uitstoot door invoering van alternatieve brandstoffen voor het openbaar vervoer.
- G. Weren vervoersstromen door bijvoorbeeld niet bestemmingsverkeer of gemotoriseerd verkeer te weren.

4. Overschrijding veroorzaakt door een lokaal verkeersknooppunt, zoals een busstation

Vele gemeenten kennen een lokaal verkeersknooppunt, zoals bijvoorbeeld een busstation of park+ride (transferium). Door de grote hoeveelheid vervuilende bussen die dagelijks af en aan rijdt kan de luchtverontreiniging hier hoog zijn.

Mogelijke oplossingsrichtingen:

- F. Verminderen uitstoot door invoering van alternatieve brandstoffen voor het openbaar vervoer.
- I. Beïnvloeden van de overdracht: door afscherpende maatregelen kan de verspreiding van verontreinigende stoffen worden verminderd.

5. Overschrijding als gevolg van stedelijke congestie in het centrum en op de hoofd(ontsluitings)wegen

Met het oog op de overlast door geluidhinder en om de verkeersonveiligheid in de woongebieden te verminderen, wordt in de steden het verkeer zo snel mogelijk afgewikkeld via enkele hoofdontsluitingsroutes, ringwegen en dergelijke. De hoge verkeersintensiteit kan leiden tot luchtkwaliteitsknelpunten langs deze verkeersaders.

Mogelijke oplossingsrichtingen:

- A. Verminderen van de verplaatsingbehoefte door vervoersmanagement, gebruik van Verkeers Prestatie op Locatie (VPL) in de ruimtelijke planning, verbetering van de logistiek. Verplaatsen van functies woningen, ziekenhuizen, scholen en sportvelden.
- B. Beïnvloeden van de vervoerwijzekeuze door vervoersmanagement, het aanbieden van park+ride-mogelijkheden en een stringenter parkeerbeleid.
- C. Beïnvloeden van de routekeuze door verandering van de routing in de stad (éénrichtingswegen).
- E. Beïnvloeden van het rijgedrag door het geven van rijtips aan de weggebruiker (bijvoorbeeld: Het Nieuwe Rijden).

4.5 Factsheets

Via een voorbeeldsituatie wordt een aantal mogelijke oplossingsrichtingen aangegeven. Voor een aantal oplossingsrichtingen zijn maatregelen opgenomen in tabel 4.1. Het effect van de maatregel is beschreven in factsheets. Via internet zijn de factsheets van de maatregelen te benaderen. Tabel 4.2 geeft uitleg welke elementen de factsheets bevatten.

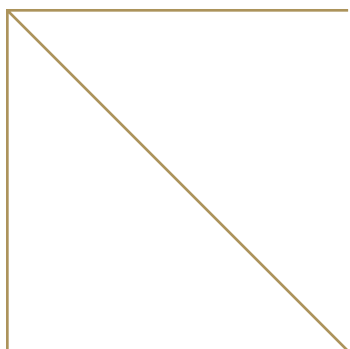
Tabel 4.1 Maatregelentabel met oplossingsrichting en verwijzing naar de betreffende factsheet ²

		A. Verminderen behoefte verplaatsing	B. Beïnvloeden vervoerwijzekeuze	C. Beïnvloeden routekeuze	E. Beïnvloeden rijgedrag	F. Verminderen uitstoot	G. Weren vervoersstromen	I. Beïnvloeden van de overdracht	j. Beschermen aan de ontvangstzijde
Bronmaatregelen									
FS. 1	VPL-methode	X							
FS. 2	Gedeeld autogebruik – Autodate	X	X						
FS. 3	Vervoersmanagement	X	X						
FS. 4	Parkeerbeleid	X	X	X					
FS. 5	Park+ride en transferia		X						
FS. 6	Reisinformatie		X	X					
FS. 7	Ketenmobiliteit		X	X					
FS. 8	‘Het nieuwe rijden’				X				
FS. 9	Langzaam rijden gaat sneller (LARGAS)				X	X			
FS. 10	Snelheidsverlaging				X	X			
FS. 11	Schone voertuigen: Roetfilter op stadsbussen en vrachtauto's					X			
FS. 12	Schone voertuigen: Elektrische voertuigen					X			
FS. 13	Schone voertuigen: Rijden op aardgas (CNG)					X			
Overdrachtsmaatregelen									
FS. 14	Tunnels							X	
FS. 15	Verhoogde en verdiepte wegen							X	
FS. 16	Afscherpende constructies							X	
Ontvangstmaatregelen									
FS. 17	Emissieloze en emissie-arme zones						X		X
FS. 18	Verwijderen woningen of infrastructuur								X

² Oplossingsrichtingen D en H zijn niet in de tabel opgenomen. Er zijn geen maatregelen gevonden waarbij de gemeente het aandeel vrachtverkeer kan beïnvloeden. Oplossingsrichting D is daarom niet in de tabel opgenomen. Communicatie (H) dient bij alle maatregelen ingezet te worden.

Tabel 4.2 Beschrijving voorbeeld factsheet	
Maatregel: Maatregel luchtkwaliteitsplan benoemen	
Onderwerp	Omschrijving
Doel	Aangeven welk doel met deze maatregel nagestreefd wordt op het gebied van de luchtkwaliteit. Richt het zich op het verminderen van het volume of de emissie? Betreft het een aanpak bij de bron (= bronmaatregel), of richt het zich op het verminderen van de overdracht (=overdrachtsmaatregel), of op het bestrijden van de nadelige gevolgen bij de consument (=ontvangstmaatregel)?
Verwachte Effecten	Naast de te verwachten effecten van de maatregel op de immissiereductie in de stad en /of rijkswegen (onderscheiden vijf wegtypes) worden hier ook de neveneffecten van de maatregel op andere beleidsvelden, verkeersveiligheid en geluid aangegeven.
Achtergrond – Principe	Hier wordt de beleidsomgeving, de situatie waarin een maatregel toegepast kan worden, beschreven alsmede wat de uitwerking van de maatregel zal zijn en aan welke voorwaarden voldaan moet worden om de maatregel effectief te doen zijn. Het principe, de werking, de manier waarop een maatregel ingrijpt op de beleidsomgeving wordt niet verklaard.
Belanghebbenden / Actoren	Er wordt aangegeven wie de maatregel zal beïnvloeden. Bij bronmaatregelen zijn dat de veroorzakers en de weggebruikers. Bij overdrachts- en ontvangstmaatregelen zijn de ambtenaren aan zet. Bij de bewoners dient men draagvlak voor de maatregelen te verkrijgen.
Verantwoordelijke Overheid	Hier wordt aangegeven onder verantwoordelijkheid van welke overheid, gemeente, rijk, provincie de maatregel valt.
Toepassingsgebied	Aangegeven wordt waar de maatregel toegepast kan worden. Binnen stedelijk gebied, of langs rijkswegen.
Implementatie	Hier wordt omschreven op welke wijze een maatregel gerealiseerd en geëffectueerd kan worden. Waarop moet gelet worden bij de uitvoering, wie neemt het voortouw, waar zijn win-winsituaties te onderkennen? Zijn er mogelijkheden voor subsidie en wie heeft de kennis?
Kosten-effectiviteit Maatregel	Naast de inschatting van de kosten (proces + realisatie) van de maatregel per eenheid (bijvoorbeeld km weg), wordt aangegeven in welke mate de maatregel kosteneffectief is in het kader van het verbeteren van de luchtkwaliteit (hoog, midden, laag).
Uitvoeringstermijn	Hierbij wordt een inschatting gegeven van de termijn in jaren, die het zal kosten om de maatregel geëffectueerd te krijgen (dus tot en met de aanleg).
Haalbaarheid (technisch en/of politiek)	De kans van slagen van de maatregel, zowel op technisch als politiek/maatschappelijk gebied wordt hier aangegeven. Tevens wordt ingegaan op de achterliggende factoren.
Voorbeelden uit de Praktijk en overige informatie	Maatregelen spreken meer aan als men ze zelf kan ervaren. Waar mogelijk zullen praktijk-situaties aangegeven worden, alsmede bronnen waar men nadere informatie kan verkrijgen.
Subsidiemogelijkheid	Voor een aantal maatregelen is door de overheid een subsidieprogramma opgesteld. Door subsidiëring kan een maatregel mogelijk sneller en gemakkelijker worden geïmplementeerd.
Bronnen/Referenties	Een aantal maatregelen is in het verleden onderzocht. Eventuele rapportages en internetsites worden hier vermeld.

Colofon:

Dit document is tot stand gekomen in samenwerking met:

- Erik Kooij Training & Advies te Tilburg
- Meurs Projecten & Milieudies te Woerden

Fotografie: Rinie Bleeker, Tineke Dijkstra

Februari 2003

Dit is een publicatie van: **Ministerie van VROM**
Rijnstraat 8 → 2515 XP Den Haag → www.vrom.nl

vrom 021026/02-03 22336/209

Ministerie van VROM →

staat voor ruimte, wonen, milieu en rijksgebouwen. Beleid maken, uitvoeren en handhaven.

Nederland is klein. Denk groot.

